

Ivan Timiriasev

Kenraalikuvernöörin adjutantista valokuvaajaksi

Anton Eteläaho
Maisterintutkielma
Historian maisteriohjelma
Humanistinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Elokuu 2021

Tiivistelmä

Tiedekunta: Humanistinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Historian maisteriohjelma

Opintosuunta: Historia

Tekijä: Anton Eteläaho

Työn nimi: Ivan Timiriasev: Kenraalikuvernöörin adjutantista valokuvaajaksi

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Elokuu 2021

Sivumäärä: 54

Avainsanat: Ivan Timiriasev, Ivan Timiriasev, adjutantti, kenraalikuvernööri, kenraalikuvernöörinkanslia, valokuvaus, Helsinki, 1900-luku

Ohjaaja tai ohjaajat: Anu Lahtinen ja Niklas Jensen-Eriksen

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto (E-thesis)

Muita tietoja:

Tiivistelmä: Maisterintutkielmani käsittelee Ivan Timiriasevin (1860–1927) elämää Suomessa vuosina 1890–1927. Tutkin, miten venäläisestä kenraalikuvernöörin adjutantista Ivan Timiriasevistä tuli suomalainen valokuvaaja 1900-luvun alun yhteiskunnallisen kuohunnan keskellä. Olen myös selvittänyt hänen yleistä elämäntulkuaan. Tutkielma on biografia Ivan Timiriasevin elämästä keskittyen hänen aikaansa Suomessa. Tutkielma seuraa Timiriasevin elämää ja etenee osin kronologisesti, osin taas jakautuen hänen asemaansa kenraalikuvernöörin adjutanttina sekä valokuvaajana.

Tutkielma jakautuu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa keskityn Timiriasevin virkauraan. Pääasiallisena lähteenä tutkimuksessani Timiriasevin virkauran osalta toimii Kansallisarkistossa säilytettävä Ivan Timiriasevin henkilöakti, johon on koottu häntä käsittelevä aineisto kenraalikuvernöörinkansliasta. Tutkiessani Timiriasevin toimia valokuvauskerho Amatörfotografklubbenissa olen käyttänyt tutkimusaineistona kerhon kokouspöytäkirjoja. Tutkin myös Suomessa julkaistuja suomen-, ruotsin- ja venäjänkielisiä sanomalehtiä. Pyrin saamaan Timiriasevin elämänvaiheista mahdollisimman ehjän, monipuolisen ja luotettavan kuvan käyttämällä näitä lähteitä ristiin, kun se on mahdollista.

Tutkimuksen tuloksena Ivan Timiriasevin elämästä on saatavilla aiemmin kokoamatonta tietoa. Timiriasevin voi määritellä yhtä hyvin ja perustellusti sekä pitkän virkauran tehneeksi arvostetuksi kenraalikuvernöörin adjutantiksi, kuin valokuvauksesta ammatin itselleen tehneeksi alun perin harrastelijana aloittaneeksi ammattivalokuvaajaksi. Hän eläköityi kenraalikuvernöörinkanslian palveluksista juuri ennen Suomen itsenäistymistä ja vallan vaihtumista Venäjällä. Hän selvisi Suomen sisällissodasta ja sai Suomesta eläkkeen loppuiäkseen. Valokuvaus ja sitä kautta saadut kontaktit suomalaisiin auttoivat Timiriasevia integroitumaan suomalaiseen yhteiskuntaan siinä määrin, että hän jäi tänne loppuelämäkseen.

Timiriasev oli persoonana ilmeisen sosiaalinen. Valokuvaus vaikuttaa olleen Ivan Timiriasevin suurin intohimo. Valokuvauskerho saattoi olla hänelle paikka, jossa hän ei ollut venäläinen virkamies vieraassa kaupungissa, vaan valokuvaaja muiden joukossa. Hänen ottamansa valokuvat muodostavat myös ainutlaatuisen kokonaisuuden vuosisadan alun Helsingistä.

Sisälllys

1. Johdanto	1
1.1 Taustaa ja aiempi tutkimus	1
1.2 Kysymyksenasettelu ja tutkimuskirjallisuus	2
1.3 Lähdeaineisto	4
2. Virassa.....	8
2.1 Keisarin palveluksessa.....	8
2.2 1900-luvun alun muutokset	13
2.3 Työtehtävät	17
2.4 Kuohunnan aikaa – maailmansota ja vallankumous.....	21
2.5 Sisällissota	27
3. Vapaalla	31
3.1 Valokuvaus	31
3.2 Huvielämä ja hyväntekeväisyys	39
3.3 Elintaso, avioituminen, eläköityminen ja kuolema	43
4. Johtopäätökset.....	51
Lähteet ja kirjallisuus	55

1. Johdanto

1.1 Taustaa ja aiempi tutkimus

Kenraali Timiriasev oli niitä tänne komennettuja venäläisiä upseereita, jotka mukautuivat oloihimme, kotiutuivat täällä ja pysyivät maata kohtaan lojaalisina, asettumatta sortajiemme puolelle valtiollisen taistelumme aikana. – Kenraali Timiriasev oli tunnettu pääkaupunkilainen tyyppi, jonka pääharrastukset olivat valokuvaus ja urheilukalastus. Valokuvausharrastelijana hän saavutti harvinaisen taidon. Niinpä hän sai useita palkintoja ottamallaan kuvilla, jotka pääasiallisesti esittivät suomalaisia maisemia.¹

Näin Ivan Timiriasevia muisteltiin Helsingin Sanomissa 12.10.1927 päivä hänen kuolemansa jälkeen. Ivan Timiriasev oli Suomen kenraalikuvernöörin kanslian jatkuvuuden ilmentymä. Hän ehti palvella 27 vuotta ja toimia adjutanttina yhdeksälle kenraalikuvernöörille². Timiriasev integroitui Suomeen ja viihtyi uudessa asuinmaassaan. Venäjän vallankumouksen ja eläköitymisensä jälkeen hän jäi pysyvästi Helsinkiin. Eläköidyttyään virkamiestehtävistä hän keskittyi entistä enemmän vanhaan harrastukseensa – valokuvaukseen. Timiriasev myös myi kuviaan lehdille työuransa aikana ja varsinkin sen jälkeen. Nykypäivänä hänen kuvansa kertovat tarinaa 1900-luvun alun Helsingistä yli 20 vuoden ajalta.³

Ivan Timiriasev on osa Helsingin historiaa, koska hän on tallentanut sitä laajassa mittakaavassa myöhemmille sukupolville. Ainutlaatuisia kokonaisuuksia ovat muun muassa kuvat vuoden 1918 tapahtumista sekä venäläisestä sotaväestä Helsingissä ensimmäisen maailmansodan aikoihin. Timiriasev sai mielenkiintoni heräämään, sillä hän oli aluksi Venäjän vallan edustaja ja myöhemmin pidetty helsinkiläinen valokuvaaja. Moni on nähnyt Timiriasevin kuvia, mutta ei tunne niiden kuvaajaa. Hänen valokuviaan käytetään runsaasti eri yhteyksissä ja kiinnostuinkin kuvien takana olevasta miehestä, josta löytyi yllättävän vähän tietoa. Myös hänen siirtymisensä venäläisestä kenraalikuvernöörin adjutantista suomalaiseksi valokuvaajaksi on mielenkiintoinen yhteiskunnallisessa ja sosiaalisessa mielessä.

¹ ”Kenraalimajuri I. Timiriasev (kuolinilmoitus)”, Helsingin Sanomat 12.10.1927.

² Laskentatavasta riippuen. Tässä tutkimuksessa mukaan on laskettu myös virkaatekevät kenraalikuvernöörit. Jussila 1996, 60.

³ Pakarinen 1984, 91–92.

1.2 Kysymyksenasettelu ja tutkimuskirjallisuus

Tutkimuksessani kysyn, miten venäläisestä kenraalikuvernöörin adjutantista tuli suomalainen valokuvaaja kaiken yhteiskunnallisen kuohunnan keskellä.

Olen myös etsinyt vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

Mitkä tekijät mahdollistivat Timiriasevin yhteiskunnallisen aseman muutoksen? Miten hän päätyi yhdeksi pääkaupunkiamme ahkerimmin valokuvanneeksi henkilöksi? Miten suomalaiset suhtautuivat häneen? Kuinka hän selvisi maailmansodasta ja keisarillisen Venäjän romahduksesta? Olen myös pyrkinyt selvittämään Timiriasevin kiinnostuksen kohteita, elämänvaiheita ja arkea. Aikarajaus tutkimukselleni noudattaa Timiriasevin elinvuosia 1860–1927. Tutkimus kuitenkin keskittyy pääosin Timiriasevin aikaan Suomessa eli 1890–1927.

Ivan Timiriasevista ei ole tehty varsinaista tieteellistä tutkimusta. Timiriasevista on mainintoja joissain teoksissa, artikkeleissa ja muissa teksteissä. Ne ovat kuitenkin usein luonteeltaan populaareja sekä ilman lähdeviitteitä ja suuri osa on useita vuosikymmeniä vanhoja julkaisuja. Timiriasevista on löytynyt mielenkiintoisia anekdootteja ja tiedonmurusia, mutta usein puutteelliset lähdetiedot vaikeuttavat tietojen luotettavuuden arviointia. Hänestä kirjoitetut tekstit keskittyvät yleensä pääosin hänen uraansa valokuvaajana tai itse valokuviiin eli ne eivät kuvaa hänen elämäänsä kokonaisuutena. Tämä tutkimus avaa myös hänen uraansa kenraalikuvernöörin adjutanttina, arkielämäänsä sekä hänen kokemiaan tapahtumia, että aikalaisnäkemystä hänestä.

Samaa aikakautta ja teemoja on kuitenkin tutkittu paljon. Aiheeseen liittyvistä teemoista esimerkiksi kenraalikuvernöörejä ja hallintorakennetta, sotien vaikutusta ja valokuvauksen historiaa on kaikkia tutkittu.

Bert Carpelan käsittelee valokuvausta ja Timiriasevia artikkeleissaan ”Kenraalikuvernöörin adjutantti, amatöörivalokuvaaja Ivan Timiriasev” teoksessa *Valokuvauksen vuosikirja 1974* ja ”Kiistanalainen valokuvanäyttely 1907” teoksessa *Valokuvauksen vuosikirja 1984*. Nämä painottuvat valokuvaukseen, mutta valottavat myös Timiriasevin henkilöhistoriaa. Sven Hirnin kirja *Ateljeesta Luontoon – Valokuvaus ja valokuvaajat Suomessa 1871–1900* (1977) esittelee valokuvauskenttää ajan Suomessa, jolloin Timiriasev kiinnostui valokuvauksesta. Hannu Sinisalo ja Ritva Tähtinen kertovat Suomessa toimineista valokuvaajista teoksessaan *Suomen valokuvaajat 1842–1920* (1996). Kurt Nordfors kertoo Walter Jakobsson toimittamassa *Femtio År Amatörfotografi* Amatörfotografklubbenin (AFK) historiasta. Kyseinen valokuvauskerho oli merkittävä osa Timiriasevin elämää.

Sabira Ståhlberg taas on kirjoittanut teoksen *K.E. Ståhlberg. Fotograf, filmskapare och entreprenör* (2013), joka kertoo K.E. Ståhlbergistä. Ståhlberg oli yksi valokuvauksen pioneereista Suomessa. Hän omisti valokuvaamon ja Apollo-teatterin Helsingissä, jossa Timiriasevkin vieraili.

Aarni Krohn käsittelee venäläisyyttä tsaarin ajan Helsingissä teoksessaan *Tsaarin Helsinki. Idyllistä itsenäisyyteen* (1967). Kirjassa käsitellään myös Timiriasevia muutaman sivun verran. Krohnin kirjassa ongelmana ovat olemattomat lähdeviitteet, joten kirjan väitteiden totuudenmukaisuutta on vaikea tarkistaa. Helsingin kaupungin museo on julkaissut *Venäläisyys Helsingissä 1809–1917*-teoksen (1984), josta löytyy Riitta Pakarisen kirjoittama artikkeli ”Ioan (sic) Timiriasew”, mikä tarjoaa perustietoja Timiriasevin elämästä. Samassa teoksessa on myös Matti Räsäsen artikkeli ”Idän ja lännen rajalla” sekä Marja-Liisa Lampisen ”Venäläisyys Helsingissä”, jotka kuvaavat ajan Helsinkiä ja venäläisiä.

Tuomo Polvinen on kirjoittanut kaksi teosta, jotka liittyvät aiheeseen: *Valtakunta ja rajamaa. N.I. Bobrikov Suomen kenraalikuvernöörinä 1898–1904* (1984) ja *Venäjän vallankumous ja Suomi* (1984). Ne toimivat tukena taustoituksessa sekä kontekstualisoinnissa. Eino Ketolan kirjoittama ”Ennen Bobrikovia. Kenraalikuvernöörit Suomen keskushallinnossa 1808–1897” Seppo Tiihosen toimittamassa teoksessa *Tutkielmia Suomen Suuriruhtinaskunnan keskushallinnon historiasta* (1992) kertoo kenraalikuvernöörinkanslian toiminnasta ennen Bobrikovin saapumista. Marko Sjöblomin osio ”Venäläinen keskusvirasto Suomessa” niin ikään Seppo Tiihosen toimittamassa *Virkaan virassa viratta* (1993) kertoo kenraalikuvernöörinkanslian virkamiehistöstä. Ulla Tillander-Godenhilmin teoksessa *The Russian imperial award system 1894–1917* (2015) käsitellään keisarillisen Venäjän kunniamerkki- ja palkitsemisjärjestelmää. Se auttaa asettamaan Timiriasevin saamia kunniamerkkejä laajempaan yhteyteen.

Seppo Zetterberg käsittelee yleistä Venäjän historiaa Heikki Kirkisen toimittamassa *Venäjän historia* (2000) -teoksessa. Yleistä Helsingin historiaa taas valottaa Laura Kolben ja Matti Klingen teos *Helsinki, Itämeren tytär, lyhyt historia* (2007). Jarmo Niemisen toimittama *Helsinki ensimmäisessä maailmansodassa: sotasurmat 1917–1918* (2015) kertoo Helsingistä ensimmäisessä maailmansodassa ja sisällissodassa. Tuomas Hopun *Vallatkaa Helsinki. Saksan hyökkäys punaiseen pääkaupunkiin 1918* (2013) kuvaa sisällissodan aikaisia tapahtumia. Axel Cederbergin ”Vainotuita” Thure Svedlinin teoksessa *Valkoisten salainen toiminta Helsingissä punaisena aikana* (1919) käsittelee oloja Helsingissä sisällissodan aikana aikalaismuistelmien kautta. Yhdessä nämä kirjat valottavat oloja Helsingissä sotatilan aikana.

Anu Allt kertoo teoksessaan *aoy Hauho. 75 vuotta Hauhontien varrelta* (2000) asunto-osaakeyhtiö Hauhosta, joka jäi Timiriasevin viimeiseksi kodiksi. Ivan Timiriasevista on julkaistu vuonna 2005 lyhyt dokumenttielokuva nimellä *Ivan Timiriasev – Muukalainen, joka rakastui Helsinkiin*. Dokumenttielokuva ei paljasta uusia tietoja, vaan käytännössä referoi erästä Timiriasevista kertovaa artikkelia höystettynä hänen valokuvillaan.⁴

1.3 Lähdeaineisto

Olen käyttänyt erityyppisiä lähdeaineistoja. Osa lähteistä tarjoaa tietoja Timiriasevista melko vähänlaisesti tai ainakin hajanaisesti. Tämä aiheuttaa haasteen tutkimukselle, mutta kokoamalla tietoja eri lähteistä saadaan toisaalta todistusvoimaisempaa ja useamman näkökulman tarjoamaa tietoa kuin vain yhden lähteen perusteella. Käytetyt lähteet ovat suomen-, ruotsin- ja venäjänkielisiä.

Tutkin Timiriasevin Suomessa oleskeluajan (1890–1927) sanoma- ja aikakauslehtiä Kansalliskirjaston digitoitujen aineistojen sanahaun kautta. Samoin tutkimuksessa käyn läpi mainintoja Timiriasevista lehdistössä myös hänen kuolemansa jälkeen. Valittu aikakausi alkaa Timiriasevin Suomeen saapumisesta ja loppuu pian hänen kuolemansa jälkeen, jotta saan tietoja myös hänen menehtymisensä jälkeisistä tapahtumista, kuten hänen muistamisestaan. Tämä aineisto on laajin yksittäinen lähderyhmä, jota hyödynnän tutkimuksessa. Sanomalehdistä löytyy paljon yksittäisiä mainintoja Timiriasevista tai hänen ottamiaan valokuvia. Nämä pienetkin maininnat valottavat hänen elämäänsä. Ne kertovat sekä hänen urastaan että henkilökohtaisesta elämästään. Esimerkiksi eräässä lehdessä hän etsii vuokralle kalastusmökkiä. Lehdistöstä saa tietyllä tasolla myös käsityksen siitä, millainen aikalaiskuva Timiriasevista oli. Esimerkiksi kuvailu ”maamme etevin amatöörivalokuvaaja”⁵ kertoo paljon.

Timiriasevista löytyy myös muutama pidempi lehtijuttu. Esimerkiksi kenraalikuvernöörinkanslian julkaisemassa *Finlandskaja Gazetassa* ja *Suomen Kuvalehdessä* on Timiriasevista satunnaisia kirjoituksia. Hän oli esimerkiksi usein kenraalikuvernöörien seurassa heidän tehdessään tarkastusmatkoja ympäri Suomen suuriruhtinaskunnan. Timiriasev oli myös kenraalikuvernööri Bobrikovin seurassa juuri ennen kuin hänet murhattiin. Varsinkin tästä tapauksesta on kirjoitettu paljon suomalaisessa lehdistössä. Bobrikovin murhasta kertovat lehtijutut eivät kuitenkaan juuri eroa toisistaan tietosisällöltään. Pidemmät lehtijutut kertovat siitä, että Timiriasev kiinnosti yleisöä jo elinaikanaan ja oli tunnettu henkilö ainakin tietyissä piireissä. Ylipäätään lehtiaineisto valottaa Timiriasevin virkauraa sekä arkielämää. Viralliset lehdet ovat tiedottaneet virkauraan liittyvistä

⁴ Sivén 2005.

⁵ Keski-suomalainen 30.9.1922.

uutisista, kuten ylennyksistä, kunniamerkeistä ja työnkuvan muutoksista. Ammatti- ja osoitekalenteri tarjoaa yllättäen poliisin osoitekortistoa tarkempaa tietoa Timiriasevin asuinosoitteista.

Lähteissä Timiriasev on translitteroitu monin eri tavoin. Näitä ovat esimerkiksi Timiriasev/w, Timiriasef, Timiriaseff, Timirjasev/w, Timirjasef, Timirjazev/ff ja Timirjaseff. Näillä hakusanoilla Kansalliskirjaston digitaalinen lehtiaineisto antaa joitain tuhansia osumia. Osa hakutuloksista liittyy toiseen Timiriaseviin, nimittäin Vasili Ivanovich Timiriaseviin, joka oli Ivanin pikkuserkku. Hän toimi Venäjän kauppaministerinä 1900-luvun alkupuolella.⁶ Myös muita aiheeseen liittymättömiä hakutuloksia esiintyy. Hakutuloksissa tulee vastaan esimerkiksi eräs laiva, joka oli nimetty Timiriaseviksi. Hakutuloksia on lukuisissa eri julkaisuissa. Suuri osa niistä on kuitenkin vain Timiriasevin nimi hänen ottamansa valokuvan yhteydessä.

Lehtiaineistoa käytettäessä tulee ottaa huomioon mitä lehteä tutkitaan ja onko lehti esimerkiksi julkaissut vain tiettyjen tahojen haluamaa sisältöä. Kenraalikuvernöörinkanslian lehti Finlandskaja Gazeta tuskin julkaisi keisarivaltaa kritisoivaa sisältöä. Perustuslaillisten lehti Vapaita Sanoja taas oli venäläistämistoimenpiteitä vastaan. Nämä seikat tulee ottaa huomioon tarkastellessa sanomalehtiä.

Timiriasev oli myös Amatörfotografklubbenin (AFK) jäsen 1900-luvun alkupuolelta lähtien ja kerhon kokouksien pöytäkirjat löytyvät verkosta puhtaaksi kirjoitettuina. Hän osallistui kerhon toimintaan toistakymmentä vuotta, välillä aktiivisemmin ja välillä passiivisemmin. Näitä pöytäkirjoja hyödynnetään tässä tutkimuksessa Timiriasevin valokuvausharrastuksen tutkimiseen, mutta niistä voi myös päätellä muutakin. Esimerkiksi sisällissodan lähestyessä Timiriasev ei osallistunut kokouksiin, mikä kertoo, että hänellä on ollut tuolloin tärkeämpää tekemistä. Useimmiten, kun Timiriasev mainitaan pöytäkirjoissa, on kyseessä vain maininta hänen läsnäolostaan kokouksessa. Tulee muistaa, että pöytäkirjat ovat kerhon itse tuottamaa dokumentointia omasta toiminnastaan.

Helsingin kaupunginarkistosta löytyvät osoiterekisterit ja kaupunginvaltuuston päätökset paljastavat tietoja Timiriasevin elintasosta ja elämästä. Samoin kaupunginarkistosta löytyy kuolleiden kortisto, joka kertoo Timiriasevin kuolemasta. Helsingin kaupunginmuseon kokoelmista löytyy muutamia Timiriasevin esineitä ja lukuisia kunniakirjoja erinäisiltä valokuvakerhoilta niin Suomesta kuin ulkomailta. Kunniakirjat kertovat Timiriasevin suhteista ja yhteyksistä jopa yli valtiorajojen sekä menestyksestä valokuvauksen alalla. Timiriasevin virkamitalit kertovat ajan palkitsemisesta valtiollisessa palveluksessa.

⁶ Venäläinen sukutaulu (Российский Родословный Фонд). <http://www.rgfond.ru/rod/12261> (viitattu 9.8.2021).

Pääasiallinen lähde Timiriasevin sotilas- ja virkauran tutkimiseen on Kansallisarkiston säilyttämästä Kenraalikuvernöörinkanslian arkistosta löytyvä Timiriasevin henkilöakti. Se tarjoaa arvokasta tietoa Timiriasevin palvelukseen ja virkauraan liittyen. Henkilöakti sisältää palveluskertomuksia, Timiriasevin virkauraan liittyviä raportteja ja asiakirjoja sekä häneen liittyvää kirjeenvaihtoa.

Kenraalikuvernöörin kanslian henkilökunnan matrikkeleissa Spisok tsinov upravlenija Finljandskovo General-Gubernatora⁷ vuosilta 1913 ja 1915, jotka löytyvät Kansalliskirjaston Fennican venäläisten kirjojen kokoelmasta, kerrotaan kanslian henkilökunnasta. Matrikkelit sisältävät henkilökunnan jäsenten arvonimen, kunniamerkit, palkan, osoitteen, puhelinnumeron, jos sellainen on ja yleisiä henkilötietoja, kuten syntymäaika ja palvelukseen astumisen päivämäärä. Matrikkeleita löytyy Kansalliskirjastosta vain kaksi kappaletta. Kansallisarkistosta taas löytyy kenraalikuvernöörinkanslian matrikkeli vuodelta 1900. Nämä matrikkelit tarjoavat tietoja hieman eri muodossa kuin henkilöakti sekä toisen lähteen henkilöaktista ilmeneviin tietoihin.

Valtiokalenteri on valtion- ja muun julkishallinnon organisaatiokuvaus. Sitä on julkaistu vuodesta 1811. Siinä luetellaan muun muassa valtion virastojen ja laitosten ylempi virkamieskunta. Se sisältää myös kenraalikuvernöörinkanslian siviilihenkilöstön. Sotilashenkilöstöä valtiokalenteri ei taas sisällä. Tässä tutkimuksessa valtiokalenteri kertoo, missä (siviili)valtionhallinnon osassa Timiriasev on palvellut, milloin ja missä toimessa.

Helsingin kaupunginmuseon Helsinkikuvia -palvelu sisältää yli 600 digitoitua Timiriasevin ottamaa kuvaa. Valokuvat muodostavat ainakin määrällisesti merkittävän osuuden lähdeaineistosta. Ennen lehtikuvaajaksi ryhtymistä Timiriasev valokuvasi lähinnä omaksi ilokseen, joten valokuvat tarjoavat jonkinlaisen kuvan Timiriasevin mielenmaisemasta. Samoin valokuvat kertovat konkreettisesti missä Timiriasev liikkui milloinkin, minkä hän koki kuvaamisen arvoiseksi ja mihin paikkoihin hän pääsi valokuvaamaan – etenkin paikkoihin, joihin suomalaiset valokuvaajat eivät välttämättä päässeet. Valokuvien metatiedoista saattaa myös löytyä jotain aihetta tarkemmin valottavaa. Valokuvataiteen museolla on deponoituna AFK:n kokoelma, johon kuuluu ainakin 128 Timiriasevin valokuvaa. Samoin Museoviraston kuvakokoelmista löytyy Timiriasevin kuvia.

Valokuviin, kuten kaikkiin lähteisiin, tulee aina suhtautua kriittisesti. Kysymyksiä, joita voi miettiä valokuviin liittyen ovat esimerkiksi: onko kuva lavastettu tai ajaako kuva jotain tiettyä agendaa? Onko kuvaaja hyötynyt kuvasta esimerkiksi taloudellisesti? Anne Ollila analysoi Historiallisen aikakauskirjan (113/ 2015) artikkelissaan ”Kuohuntaa kaupungissa – valokuvia 1900-

⁷ Список чиновъ управления Финляндскаго Генераль-Губернатора.

luvun alun Helsingistä” kuvia lukemalla erilaisia lähteitä ristiin ja miettimällä kuvien merkitystä ja käyttötarkoitusta sekä liittämällä niitä ajan tapahtumiin. ”Kuvia kontekstualisoimalla tulkinta syvenee ja monipuolistuu”, hän kirjoittaa.⁸

Ylipäätään kaikkiin edellä mainittuihin lähteisiin tulee suhtautua kriittisesti, valtiolliset dokumentit ovat yleisesti ottaen lähteinä luotettavampia kuin sanomalehdet. Tutkimuksessani olen kuitenkin törmännyt epäselvyyksiin esimerkiksi päivämäärien kohdalla myös valtiollisissa dokumenteissa. Osa näistä epäselvyyksistä päivämäärien kohdalla tosin selittyy juliaanisen ja gregoriaanisen kalenterin eroilla.

Tämä tutkielma on biografia Ivan Timiriasevin elämästä. Maarit Leskelä-Kärjen mukaan elämäkerran voi ajatella sijaitsevan erilaisten historian kirjoittamisen tapojen välimaastoissa.⁹ Biografisessa kerronnassa voi erottaa eri elementtejä. Se seuraa kohteen elämäntulkua ja etenee kronologisesti. Biografia koettaa tunnistaa ja analysoida kohteen vaikutuksia toisiin ihmisiin ja esimerkiksi tieteen tai taiteen kehitykseen. Se yrittää tutkia kohteen muistijälkeä. Voidakseen selittää kohteen elämän käännteitä biografian on myös tunnistettava tutkimuksen kohteen konteksti. Moderni aika on Birgitte Possingin mukaan tuonut mukanaan käsityksen siitä, että yksittäisellä ihmisellä on voinut olla monia identiteettejä ja sitä kautta monia eri elämiä.¹⁰ Tämä biografia etenee pääosin kronologisesti, mutta osin jaoteltuna virkamiehen tai sotilaan identiteetin ja osin valokuvaajan identiteetin mukaisiin osiin. Timiriasevin elämänvaiheita on pyritty kontekstualisoimaan ajan kaupunkiin, elämään ja tapahtumiin.

⁸ Ollila 2015.

⁹ Leskelä-Kärki 2013, 27.

¹⁰ Possing 2014, 8–9, 68–69.

2. Virassa

2.1 Keisarin palveluksessa

Ivan Timiriasev syntyi aatellisperheeseen vuonna 1860 Pietarissa.¹¹ Hänen äitinsä suvun historiasta kertovan kirjan mukaan Timiriasev olisi kuitenkin syntynyt Etelä-Venäjällä. Hänen isänsä oli todellinen valtioneuvos Aleksandr Timiriasev ja äiti Natalia Donaurowa. Timiriasevien suvun sanotaan polveutuvan eräästä Kultaisen ordan ruhtinaasta. Donaurowien suku taas on vanha georgialainen aatelissuku. Timiriasevin isän puoleinen isoisä oli ollut muun muassa Astrahanin kenraalikuvernööri. Aleksandr Timiriasev eli Ivanin isä palveli puolestaan valtionhallinnossa.¹² Sotilaskoulutuksensa Ivan sai Jelisavetgradin ratsuväen junkkarikoulussa, joka sijaitsi nykyisessä Ukrainassa.¹³ Junkkarilla tarkoitettiin Venäjän keisarikunnassa aatelissäätöistä upseeria. Timiriasev astui palvelukseen 1879 ja valmistui 1885. Valmistumisensa jälkeen hän joitain vuosia Jelisavetgradin husaarirykmentissä. Hänet myös nimitettiin vuonna 1888 virkamieheksi sota-oikeuteen. Vuonna 1890 Timiriasev komennettiin Suomenmaalaisen sotilaspiirin komentajan adjutantiksi Helsinkiin.¹⁴

Adjutantilla tarkoitetaan useimmiten upseeria, joka avustaa ylempiarvoista upseeria. Virkamiehenä toimiminen tuomioistuimessa on hyvin voinut valmistaa Timiriasevin hallinnollisia taitoja tulevaan työhönsä Suomenmaalaisen sotilaspiirin komentajan adjutanttina. Ei ole tiedossa miksi juuri Timiriasev komennettiin hänelle tuntemattomaan Suomeen. Sillä on voinut olla vaikutusta asiaan, että hänellä ei ollut henkilökohtaisia suhteita Suomeen. Henkilökohtaiset suhteet hallittavaan maahan olisivat voineet olla vaaraksi virkamieheltä odotettavalle objektiivisuudelle.

Suomi muodosti yhden Venäjän poliittis-sotilaallisen puskurivyöhykkeen muuta Eurooppaa vastaan. Siksi Suomeen sijoitettiin paljon sotaväkeä. Helsinkiä voidaan kutsua venäläisyyden sillanpääasemaksi tähän aikaan. Siitä osoituksena ovat esimerkiksi keisarin useat vierailut kaupungissa, joista yhtä Ivan Timiriasevkin pääsi ikuistamaan valokuviinsa vuonna 1915. Autonomian aika oli pääosin rauhan aikaa Krimin sodan aikaisia tapahtumia ja 1900-luvun alun

¹¹ Pakarinen 1984, 91–92.

¹² Kulbaka 2003, 7, 139–141.

¹³ Pakarinen 1984, 91–92.

¹⁴ Palveluskertomus. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.; Pakarinen 1984, 91–92.

tapahtumia lukuun ottamatta.¹⁵ 1900-luvun alussa kuohuntaa aiheutti työväestön politisoituminen ja muun muassa suurlakko sekä Viaporin kapina vuosina 1905–1906.¹⁶

Suomenmaalainen sotilaspiiri oli muodostettu vuonna 1864. Siihen kuuluivat kaikki Suomessa olevat sotavoimat. Sen päällikkönä toimi kenraalikuvernööri eli toimimalla sotilaspiirin päällikön adjutanttina Timiriasev toimi käytännössä kenraalikuvernöörin sotilaallisten asioiden adjutanttina.¹⁷ Kenraalikuvernöörit eivät aina olleet innoissaan Helsinkiin asettumisesta. Helsinki oli hiljainen kaupunki esimerkiksi Pietarin rinnalla. Esimerkiksi ruhtinas Aleksander Menshikov jopa hoiti virkaansa Venäjältä käsin alaistensa kautta 1800-luvulla.¹⁸

Timiriasevin saapuessa Helsinkiin vuonna 1890 Helsinki oli kasvava, mutta pieni kaupunki verrattuna Venäjän suurkaupunkeihin. Vuonna 1890 Helsingin väkiluku oli noin 65 000. Väkiluku kasvoi silti kovaa tahtia – vuonna 1910 asukkaita oli jo noin 136 000 eli väkiluku kaksinkertaistui kahdessakymmenessä vuodessa.¹⁹ Helsinki sijaitsi vain noin 400 kilometrin päässä Pietarista, joten välimatka ei ollut pitkä, ainakaan suhteutettuna Venäjän kokoon. Kaupunki sijaitsi sotilaallisesti tärkeässä paikassa puolustaen Pietaria lännestä. Helsingissä oli runsaasti venäläistä sotilashenkilöstöä sekä laivastotukikohta. Samoin kaupungissa oli runsaasti venäläisiä kauppiaita. Vauraammista kauppiassuvuista osa suomalaistui ajan mittaan, kuten Sinebrychoffit ja Kiseleffit. Autonomian aikana Helsinki oli melko monikulttuurinen ja -kielinen, sillä venäläisen sotaväen mukana kaupunkiin saapui paljon muitakin Venäjän alamaisia omine uskontoineen ja tapoineen.²⁰

Timiriasev toimi kaiken kaikkiaan yhdeksän²¹ kenraalikuvernöörin adjutanttina vuodesta 1890 lähtien. Timiriasevin esimiehinä toimivat kenraalikuvernöörit kreivi F. J. Heyden (virassa vuodet 1881–1897), jota seurasivat kenraali S. O. Gontsarov (virkaatekevä 1897–1898), kenraaliadjutantti N. I. Bobrikov (1898–1904), ruhtinas I. M. Obolenski (1904–1905), salaneuvos N. N. Gerard (1905–1908), kenraali V. A. von Böckmann (1908–1909), kenraali F. A. Seyn (1909–1917), salaneuvos A. J. Lipski (vt. 1917) ja viimeisenä M. Stahovits (1917).²² Osa kenraalikuvernööreistä toimi siis virassaan vain lyhyen aikaa, kun taas toiset vuosikausia. Helsingin ja koko Suomen

¹⁵ Räsänen 1984, 7; Lampinen 1984, 12.

¹⁶ Kolbe 2007, 75.

¹⁷ Luntinen. ”Venäjän sotaväki Suomessa 1856–1917.” Historiakone-verkkojulkaisu.

<https://agricolaverkko.fi/vintti/julkaisut/historiakone/dokumentti.php?id=363> (viitattu 20.3.2021).

¹⁸ Lampinen 1984, 13.

¹⁹ Åström 1956, 11–12.

²⁰ Kolbe 2007, 33–37.

²¹ Laskentatavasta riippuen. Tässä tutkimuksessa mukaan on laskettu myös virkaatekevät kenraalikuvernöörit.

²² Jussila 1996, 60.

suuriruhtinaskunnan ylimmällä tasolla olivat kenraalikuvernööri, kuvernööri eli maaherra, Keisarillisen senaatin jäsenet ja keskusvirastojen päälliköt.²³

Saavuttuaan Suomeen vuonna 1890 Timiriasev yleni luutnantiksi vielä samana vuonna. Hän yleni aliratsumestariksi vuonna 1892 ja ratsumestariksi vuonna 1898. Vuonna 1907 Timiriasev ylennettiin Suomessa everstiluutnanttia vastaavaan sotilasarvoon – podpolkovnik (подполковник).²⁴ Kenraalikuvernööri Nikolai Gerard perusteli Timiriasevin ylennystä kirjeessään vankkumattomalla ahkeruudella ja innokkuudella ammattiharjoittamiseen. Ehkä mielenkiintoisempaa kirjeessä on maininta siitä, että Timiriasev täytti vuonna 1906 Viaporin kapinan aikana moitteettomasti kaikki Gerardin käskyt ja vaatimukset.²⁵ Viaporissa oli noussut lyhyt kapina vuonna 1906. Viaporin varuskuntaan oli perustettu pieniä vallankumouksellisia ryhmiä. Kapinan nostatti tieto siitä, että tsaari oli hajottanut Venäjän duuman. Punakaarti tuki kapinallisia. Sosiaalidemokraattien enemmistö ei kuitenkaan asettunut kapinan tueksi ja kapina kukistettiin nopeasti.²⁶ Senaatti sääti vuonna 1907, että kenraalikuvernöörin adjutantilla oli oikeus yletä everstiksi saakka.²⁷ Vuonna 1912 Timiriasev saikin palkinnon hyvästä palveluksestaan – ylennyksen everstiksi.²⁸

Venäjällä erilaiset valtion virat olivat sidottuna rankijärjestelmään, joka kertoi virkojen välisen arvoaseman. Rankitaulukko oli jaettu siviiliarvoihin, sotilasarvoihin ja hovivirkamiesarvoihin. Rankijärjestelmässä on 14 eri astetta. Kaikki asteet takasivat henkilökohtaisen aateliaseman ja kuusi korkeinta astetta takasivat perinnöllisen aateluuden. Järjestelmän loi alun perin Pietari Suuri. Virkamiehen ensimmäinen asema rankijärjestelmässä määrittyi hänen koulutuksensa ja syntyperänsä perusteella.²⁹ Sotilaspalveluksessa rankijärjestelmä oli suoraan sidottu sotilasarvoon. Suomessa Ivan Timiriasev aloitti järjestelmässä alimmasta arvosta, sillä Suomeen saapuessa hän oli kornetin arvossa.³⁰ Kenraalikuvernöörinkanslian matrikkeleissa vuosilta 1913 ja 1915 Timiriasevin rankiarvoksi kerrotaan VI, jonka hän sai vuonna 1907, jolloin hänet ylennettiin suomalaista everstiluutnanttia vastaavaan arvoon.³¹ Tämä arvo takaa perinnöllisen aateluuden, joten jos

²³ Kolbe 2007, 34.

²⁴ Palveluskertomus. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

²⁵ Nikolai Gerardin päiväämätön kirje. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

²⁶ Kallio ja Nygård 1987, 564.

²⁷ Suomalainen Wirallinen Lehti 17.4.1907.

²⁸ Palveluskertomus. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

²⁹ Tillander-Godenhjelm 2005, 13–17.

³⁰ Palveluskertomus. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.; Finlands Allmänna Tidning 19.2.1891.

³¹ Spisok tsinov upravlenija Finljandskovo General-Gubernatora 1913, 5. KK.; Spisok tsinov upravlenija Finljandskovo General-Gubernatora 1915, 8. KK; Finlands Allmänna Tidning 31.10.1907 kertoo ylennyksestä everstiluutnantiksi ja Suomalainen Wirallinen Lehti 9.4.1912 ylennyksestä everstiluutnantista luutnantiksi.

Timiriasev olisi saanut lapsia, he olisivat olleet rankitaulukon perusteella aatelisia. Eteneminen rankijärjestelmässä meni useimmiten ennalta määritettyä tahtia, joka oli noin kolme tai neljä vuotta per arvoluokka. Poikkeuksellisen lahjakkaat yksilöt saattoivat kuitenkin edetä järjestelmässä nopeampaakin tahtia.³²

Timiriasevin eteneminen järjestelmässä ei mennyt aivan edellä mainitun tahdin mukaisesti. Hän sai vuosina 1890 ja 1892 ylennykset itse sotilasarvossa sekä arvoluokassa. Seuraavat ylennykset tulivat vasta vuosina 1907 ja 1912.³³ Selitys näihin ensin nopeisiin ja sen jälkeen hitaisiin ylenemisiin voi olla Timiriasevin hieman epätavallisempi ura ja asema usean eri kenraalikuvernöörin adjutanttina, joka oli osittain virkamiestyötä.

Venäjän keisarikunnassa oli kahdeksan ritarikuntaa, jotka olivat yhteydessä rankijärjestelmään. Ritarikuntien kunniamerkit olivat käytännössä sidoksissa palvelusvuosien lukumäärään.³⁴ Timiriasevin kunniamerkeistä mainittakoon Pyhän Vladimirin ritarikunnan kolmannen (1915) ja neljännen (1910) luokan merkit, Pyhän Annan ritarikunnan toisen (1905) ja kolmannen (1895) luokan merkit ja Pyhän Stanislauksen ritarikunnan toisen (1903) ja kolmannen (1891) luokan merkit.³⁵ Pyhän Vladimirin ritarikunta palkitsi elämäntyöstä sotilaallisessa tai virkapalveluksessa sekä erinomaisesta palveluksesta. Pyhän Annan ritarikunnan merkkejä jaettiin virkavuosien karttuessa valtion palveluksessa. Pyhän Stanislauksen ritarikunnan kolmannen luokan merkki taas oli usein ensimmäinen myönnetty kunniamerkki, joten sitä ei pidetty kovinkaan kovassa arvossa. Suomessa viimeksi mainittu merkki sai lempinimen *länsmansorden*, jolla viitattiin sen tavanomaisuuteen. Esimerkiksi taiteilija Albert Edelfelt laski leikkiä hänelle mahdollisesti myönnettävästä Stanislauksen ritarikunnan kunniamerkistä.³⁶

Osa Timiriasevin kunniamerkeistä on säilynyt tähän päivään asti. Helsingin kaupunginmuseon kokoelmissa on tallessa hänen vähemmän arvostettujen ritarikuntien merkeistään vain korkeimmat eli Pyhän Annan ritarikunnan toisen luokan kunniamerkki ja Pyhän Stanislauksen ritarikunnan toisen luokan kunniamerkki. Sen sijaan Timiriasevin saavuttamista ritarikunnista arvostetuimman eli Pyhän

³² Tillander-Godenhielm 2005, 53, 397.

³³ Finlands Allmänna Tidning 19.02.1891, 11.04.1892 ja 31.10.1907; Suomalainen Wirallinen Lehti 9.4.1912; Palveluskertomus. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

³⁴ Tillander-Godenhielm 2005, 59.

³⁵ Suomalainen Wirallinen Lehti 2.5.1910 ja 4.4.1915; Finlands Allmänna Tidning 18.9.1891, 20.5.1903 ja 1.5.1905; Nya Pressen 17.4.1895; Spisok tsinov upravlenija Finljandskovo General-Gubernatora 1915, 8. KK.

³⁶ Tillander-Godenhielm 2005, 115, 134, 138.

Vladimirin ritarikunnan kunniamerkeistä on säilynyt molemmat saadut merkit eli neljännen ja kolmannen luokan merkit.³⁷

Timiriasevin säilyneiden kunniamerkkien joukossa on myös ulkomaisia merkkejä. Näihin merkkeihin kuuluvat Itävallan Rautaisen Kruunun ritarikunta kolmannen luokan merkki (1907), Ranskan kunnialeegioonan ritarikunnan upseeriristi nauhoineen (1910), Norjan Pyhän Olavin ritarikunnan toisen luokan merkki (1910) ja Ruotsin Miekkaritarikunnan toisen luokan komentajanristi.³⁸ Ulkomaisia kunniamerkkejä jaettiin esimerkiksi valtiovierailuiden yhteydessä.³⁹

Keisarillisen palkitsemisjärjestelmän kautta saadut palkinnot ja lahjat eivät olleet varsinaisia lahjoja. Niiden tarkoitus oli lujittaa palkinnon tai lahjan saavan ja keisarikunnan sidettä sekä saada heidät hoitamaan tehtävänsä tehokkaasti. Niihin ei liittynyt minkäänlaista avokätisyyttä tai valtion hyväntahtoisuutta.⁴⁰

Palkitsemiset voi jakaa kahteen luokkaan; symbolisiin ja materiaalsiin. Symbolisiin kuuluvat esimerkiksi tittelit, arvonimet ja ritarikuntien jäsenyydet. Symboliset lahjat olivat arvostettuja, koska ne saattoivat taata erinäisiä etuja, ne näyttivät saajan nauttivan arvostusta ja ylipäättään osoittivat saajan paikkaa yhteiskunnassa. Materiaaliset lahjat taas olivat rahanarvoisia lahjoja tai etuja. Niilläkin oli oma symbolinen arvonsa. Samalla lahjat olivat keino näyttää keisarin tai keisarikunnan arvostusta niiden saajaa kohtaan esimerkiksi uskollisen palveluksen johdosta. Peruspalkat valtiollisissa tehtävissä eivät aina myöskään olleet kovin korkeita, joten lahjoilla myös paikattiin puutteita palkkauksessa. Lahjoja pystyi myös luovuttamaan takaisin valtiolle saaden tällöin takaisin lahjan arvoa vastaavan summan rahaa.⁴¹

Suomalaisessa Wirallisessa lehdessä mainitaan Timiriasevin saaneen vuoden 1913 pääsiäisenä hohtokivillä koristetun sormuksen. Sormus jaettiin muutamille kymmenille ihmisille samassa yhteydessä.⁴² Syyksi kerrotaan erinomainen ja ahkera palvelus.⁴³ Jalokivin varustellun sormuksen arvoksi mainitaan 3 000 markkaa.⁴⁴ Tämän tyyppiset sormukset olivat tavanomainen lahja keisarikunnalta sen palvelijoille. Niitä jaettiin niin venäläisille kuin ulkomaalaisille ja kaikkien

³⁷ Esineet XXXIX-92 -1, XXXIX-81. Helsingin kaupunginmuseo (HKM); Tuomas Myrénin (HKM) sähköposti tekijälle 4.10.2019.

³⁸ Finlands Allmänna Tidning 11.11.1907; Kotka Nyheter 1.2.1910; Uusi Aura 31.7.1910; Esine XXXIX-88. HKM; Tuomas Myrénin (HKM) sähköposti tekijälle 4.10.2019.

³⁹ Tillander-Godenhelm 2005, 332.

⁴⁰ Tillander-Godenhelm 2005, 397.

⁴¹ Tillander-Godenhelm 2005, 397.

⁴² Suomalainen Wirallinen Lehti 30.4.1913.

⁴³ Palveluskertomus. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

⁴⁴ Spisok tsinov upravlenija Finljandskovo General-Gubernatora 1913, 5. KK.; Spisok tsinov upravlenija Finljandskovo General-Gubernatora 1915, 8. KK.

sosiaalisten luokkien edustajille. Sormusten lisäksi yleisiä lahjoja olivat esimerkiksi rintasoljet, nuuskarasiat ja kellot.⁴⁵ Timiriasevin saamat arvonimet, kunniamerkit ja lahjat kertovat paitsi uralla etenemisestä niin myös siitä, että hänen palvelustaan arvostettiin.

2.2 1900-luvun alun muutokset

Ensimmäiset varsinaiset maininnat Timiriasevista lehdistössä ajoittuvat 1890-luvun alkuun. Lehdissä julkaistiin listoja hotellien vieraista ja näissä listoissa mainittiin vieraan kotipaikka. Tässä yhteydessä myös Timiriasev mainitaan useamman kerran. Timiriasevin kohdalla kotipaikoiksi on mainittu Hangonniemi, Pietari ja Helsinki. Helsingissä Timiriasev suosi hotelleista Seurahuonetta ja Kämpää.⁴⁶

Elokuussa 1898 keisari Nikolai II nimitti Suomen kenraalikuvernööriksi kenraaliadjutantti Nikolai Bobrikovin. Tähän saakka Bobrikov oli toiminut Pietarin sotilaspiirin vakinaisena esikuntapäällikkönä.⁴⁷ Lokakuussa Suomessa uutisoitiin, että Bobrikov pitänee edellisen kenraalikuvernöörin eli Heydenin aikaiset adjutantit eli kapteenin, vapaaherra M. v. Kothenin, ratsumestari A. Degerholmin, kapteeni G. Toppeliuksen, ratsumestarit I. Timirjaseffin ja von der Hovenin.⁴⁸ Uutinen pitikin paikkansa Timiriasevin kohdalla ja hän jatkoi uraansa kenraalikuvernöörin palveluksessa.

Vuonna 1901 lehdistössä ilmoitettiin, miten Timiriasev on komennettu Uudenmaan lääninhallitukseen neljäksi kuukaudeksi tutustumaan asioiden käsittelyyn kyseisessä virastossa.⁴⁹ Tästä voi päätellä, että Timiriasevin oletettiin olevan sitoutunut työhönsä Suomessa ja työn suorittamiseksi katsottiin tärkeäksi tutustua lääninhallituksen toimintaan.

Venäjänkieliset nimitykset esimerkiksi lääninhallitukseen herättivät myös kritiikkiä aikalaisissa. Perustuslaillisten lehti Vapaita Sanoja kertoi, että lääninhallituksen virkamiehet ovat pystyneet osoittamaan Bobrikoville, että virkojen uudistaminen ei käy niin helposti kuin tämä on ehkä luullut. Lehdessä huomautettiin, ettei suomalaisia virkamiehiä voida korvata venäläisillä ilman monia aikaa vieviä valmisteluja. Lehdessä arveltiin, että Timiriasevia ja muita virastossa olevia venäläisiä koulitaan kaikkia eri aloille Suomen hallitusvirkoihin.⁵⁰

⁴⁵ Tillander-Godenhelm 2005, 145, 221.

⁴⁶ Päivälehti 2.7.1890, 6.9.1890 ja 15.10.1896; Hufvudstadsbladet 29.9.1893; Wiipuri 26.7.1895.

⁴⁷ Kallio ja Nygård 1987, 549.

⁴⁸ Itä-Suomen Sanomat 11.10.1898

⁴⁹ Päivälehti 8.5.1901.

⁵⁰ Vapaita sanoja 21.5.1901.

Kenraalikuvernöörinkanslia oli 1890-luvulla muuttunut melko suomalaiseksi virastoksi, jota Bobrikov omalla kaudellaan suorastaan venäläisti.⁵¹ Ennen hänen aikaansa venäläinen virkamieskunta oli Helsingissä melko pieni.⁵² Valtiokalentereita selatessa tämä näkyy selkeästi, jos käydään läpi 1900-luvun alkuvuosien kanslian työntekijöiden sukunimiä. Mitä pidemmälle 1900-luvun alussa mennään, sitä enemmän kanslian virkamiehistössä näkyy venäläisiä nimiä.⁵³

Venäläisten virkamiesten löytäminen outoon Suomeen ei ollut aina helppoa. Virkamiesten piti kestää paikallisten vihamielisyys venäläisiä kohtaan. Monet johtavat virkamiehet päätyivät nopeasti suomalaisten aktivistien murhalistoille. Bobrikovin tukijana tunnettu eversti Borodkin jopa suoraan kieltäytyi ottamasta vastaan Bobrikovin apulaisen, Uudenmaan läänin kuvernöörin tai kansliapäällikön paikkaa.⁵⁴

Suomen hallinnon muuttuessa entistä venäläisemmäksi 1900-luvun alussa *Finlandskaja Gazetassa* julkaistiin ilmoitus, jossa kehoitettiin halukkaita virkamiehiä ilmoittautumaan kenraalikuvernöörinkansliaan. Hakemuksia tuli paljon – 133 kappaletta. Hakijoita oli opettajasta kenraaliin. Näiden joukosta kansliapäällikkö Seyn ja Bobrikov valitsivat viisitoista sopivinta kansliaan. Suurin osa hakijoista oli joko venäläisiä tai Venäjällä asuvia suomalaisia. Kukaan suomalaissyntyisistä hakijoista, yhtä poikkeusta lukuun ottamatta, ei päässyt kanslian palvelukseen. Myöhemmin kenraalikuvernöörin Gerardin ja Böckmannin aikana – niin sanotun suojasään aikana 1905–1909 – hakemuksia tuli myös suomalaisilta suomeksi laadittuina, mutta heitäkään ei otettu palvelukseen kuin korkeintaan kielenkääntäjiksi.⁵⁵ Kanslian venäläistäminen toteutui siis lähes täydellisesti.

Bobrikovin venäläistämistoimet ylsivät myös pitkälle kenraalikuvernöörinkanslian ulkopuolelle. Toukokuussa vuonna 1903 senaatti ja kenraalikuvernööri kävivät erikoista keskustelua. Senaatti ehdotti, että kalastustarkastajan apulainen J. A. Sandman määrättäisiin virkaatekeväksi kalastustarkastajaksi vuoden ajaksi. Kenraalikuvernööri Bobrikov kuitenkin ilmoitti, ettei hän voi suostua ehdotukseen, koska Sandman ei osaa venäjän kieltä. Samalla kenraalikuvernöörinkanslia ehdotti kalastustarkastajaksi kenraalikuvernöörinkanslian kielenkääntäjää, varatuomari G. A. Gröndahlia. Häneltä tosin mainittiin puuttuvan käytännön kokemusta kalastusalalta. Hän oli kuitenkin harjoittanut tietuopolisia opintoja ja hänen lainopilliset tietonsa tulisivat olemaan

⁵¹ Ketola 1992, 182.

⁵² Lampinen 1984, 18.

⁵³ Suomenmaan valtiokalenterit 1908–1917.

⁵⁴ Sjöblom 1993, 277.

⁵⁵ Sjöblom 1993, 277–278.

hyödylliset uutta kalastusasetusta sovellettaessa. Vaihtoehdoksi Gröndahlille, kenraalikuvernööri ehdotti myös adjutanttiaan, ratsumestari I. Timiriasevia, joka on ”erittäin innokas kalastuksen harrastaja.”⁵⁶

Kenraalikuvernöörin puolelta virkaan oltiin siis valmiita asettamaan kalastuksesta tietämätön varatuomari tai kalastusta harrastava sotilasvirkamies – kunhan työpaikan saaja puhuisi venäjää. Kenraalikuvernööri ei ilmeisesti kuitenkaan saanut tahtoaan läpi, sillä Sandman nimitettiin kalastustarkastajaksi.⁵⁷ Timiriasevin harrastuneisuus asiassa ei siis tuonut hänelle uutta työtä.

Edellä käsitellyssä tapauksessa oli mukana paitsi kielikysymys niin myös armeijan kutsunnat. J. A. Sandmania edeltävä tarkastaja oli erotettu vuoden alussa, koska hän vastusti kutsuntoja.⁵⁸ Vuoden 1901 uusi asevelvollisuuslaki herätti Suomessa laajasti vastustusta. Laki herätti vastarintaa ja synnytti protesteja, massa-adressin ja kutsuntalakkoja. Bobrikov oli esitellyt keisarille jo nimityksensä yhteydessä uudistusohjelmansa. Suomea pidettiin edelleen vieraana Venäjälle ja maata haluttiin yhdenmukaistaa emämaansa kanssa. Bobrikovin ohjelmassa oli kymmenen kohtaa, jotka liittyivät muun muassa edellä mainittuun sotaväen yhdistämiseen Venäjän armeijaan, venäjän kielen viralliseksi kieleksi saattamiseen, erillisten tulli- ja rahalaitoksen poistoon ja muuhun lainsäädäntöön.⁵⁹

Helsingistä oli tullut yli 100 000 asukkaan suurkaupunki. Maa myös teollistui ja vaurastui. Samanaikaisesti maata pyrittiin venäläistämään pakolla. Tähän tähtäviä toimia olivat muun muassa kokousten kieltäminen, kokoontumispaikkojen sulkeminen, lehtien lakkauttaminen, virkamiesten ja vaikuttajien erottaminen ja jopa maasta karkottaminen. Varsinkin kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikov ajoi tätä tiukkaa linjaa.⁶⁰

Kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikov piti puhe senaatissa kesäkuun 16. päivänä vuonna 1904. Hänen tarkoituksenaan oli lähteä kesälomalle Venäjälle seuraavana päivänä. Kenraalikuvernööri saapui senaatintalolle molempien tyttäriensä, kuvernööri Kaigodorovin, kenraalikuvernöörinkanslian virkamiehen Lvovskin ja adjutanti, ratsumestari Ivan Timiriasevin kanssa. Seurueen saavuttua määränpäähensä Senaatintalolle, Bobrikov määräsi Kaigodorovia palaamaan virkatehtäviinsä ja Lvovskin ja Timiriasevin saattamaan tyttäriään. Tämän jälkeen kenraalikuvernööri lähti yksinään Senaatintalon portaikkoon. Eugen Schauman oli kuitenkin tarkkaillut seuruetta ikkunasta. Eugen

⁵⁶ Päivälehti 15.5.1903.

⁵⁷ Uusi Suometar 4.8.1904; Helsingin Sanomat 11.11.1904.

⁵⁸ Suomen Kansa 5.1.1903.

⁵⁹ Polvinen 1984, 90–91, 166.

⁶⁰ Lampinen 1984, 17–18.

Schauman oli 29-vuotias entinen senaatin virkamies ja senaattori Waldemar Schaumanin poika. Porraskäytävässä Schauman kohtasi Bobrikovin ja Schauman ampui Bobrikovia, joka kuoli myöhemmin vammoihinsa.⁶¹

Kenraalikuvernöörin murhan jälkeen Suomessa olevien venäläisten viranomaisten huomio kiinnittyi Bobrikovin murhan herättämään mahdolliseen kapinaliikkeeseen. Kenraalikuvernöörin apulainen, salaneuvos Deutrich oli sattumalta ehtinyt lähteä jo kesälomalle Venäjälle. Jalkaväenkenraali N. M. Turbin, Suomenmaalaisen sotilaspiirin komentajan apulainen, sai väliaikaisesti vastuun Suomen johtamisesta. Jopa hieman yllättäen Helsinki pysyi kuitenkin rauhallisena. Venäjällä Japanin sota ja vallankumousliike olivat suuria huomionkohteita tähän aikaan, joten Bobrikovin kuolemaan reagoitiin odotettua lievemmin. Keisari valitsi uudeksi kenraalikuvernööriksi ruhtinas I. M. Obolenskin, jolle hän painotti, että koko maa ei saisi joutua kärsimään muutaman Bobrikovin henkilökohtaisen vastustajan takia ja paikallisia mielialoja tulisi rauhoittaa.⁶²

Uudeksi kenraalikuvernööriksi nimitetty Obolenski pyysi Suomenmaalaisen sotilaspiirin väliaikaiselta päälliköltä N.M. Turbinilta lupaa saada ratsumestari Timiriasevin ja kapteeni von der Hoyenin adjutanteikseen.⁶³ Turbin ei nähnyt tälle estettä.⁶⁴ Syksyllä 1904 Suomalaisessa Wirallisessa Lehdessä ilmoitettiin, kuinka ”armollisella päiväkäskyllä Syyskuun 1/14 p:ltä 1904 ovat armeijaratsuväkeen kirjoitettu Suomenmaalaisen sotilaspiirin sotajoukkojen komentajan adjutanti, ratsumestari Timirjaseff ja kaartinjalkaväkeen kirjoitettu Suomenmaalaisen sotilaspiirin sotajoukkojen komentajan adjutanti, kapteeni vapaaherra von der Hoven nimitetyt Suomenmaan Kenraalikuvernöörin adjutanteiksi.”⁶⁵ Timiriasev toimi tämän jälkeen suoraan nimikkeellä kenraalikuvernöörin adjutanti.⁶⁶

Vastarinta asepalvelusta kohtaan osoittautui niin vahvaksi, että venäläiset sotilaspiirit pitivät parhaana ratkaisuna vapauttaa suomalaiset kokonaan sotilaspalvelusta vuonna 1905. Palveluksen sijaan valtiopäivien tuli korvaukseksi myöntää vuosittain keisarikunnan sotilasrahastoon niin sanotut sotilasmiljoonat.⁶⁷ Tämä vastustus oli osoittanut venäläisten mielestä suomalaisten sotilaiden

⁶¹ Polvinen 1984, 323–324.

⁶² Polvinen 1984, 329–332.

⁶³ Obolenskin kirje Turbinille 9./22.8.1904. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

⁶⁴ Turbinin kirje Obolenskille 11.8.1904. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

⁶⁵ Suomen Wirallinen Lehti 15.9.1904.

⁶⁶ Palveluskertomus. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

⁶⁷ Kallio ja Nygård 1987, 556.

epäluotettavuutta.⁶⁸ Suomenmaalainen sotilaspiiri lakkautettiin vuonna 1905 ja tšekäläiset venäläiset sotajoukot alistettiin Pietarin sotilaspiirin johtoon.⁶⁹

Obolenski ehti olla kenraalikuvernöörinä vain vuoden, kun jo vuonna 1905 salaneuvos Nikolai Gerard nimitettiin uudeksi kenraalikuvernööriksi. Timiriasev ilmeisesti pelkäsi menettävänsä työpaikkansa uuden esimiehensä myötä. Obolenski oli jo ehtinyt lähteä Helsingistä. Niinpä Timiriasev kirjoitti kirjeen marraskuussa 1905 Obolenskille, jossa hän pyysi tätä puhumaan uudelle kenraalikuvernöörille ja suosittelemaan Timiriasevia jatkamaan virassaan. Timiriasev mainitsi, että tämä oli ainoa kerta hänen palvelusurallaan, kun hän pyytää apua. Timiriasev myös ilmoitti toivovansa paikkaa armeijan palveluksessa, jos mahdollista. Timiriasev kertoi joutuvansa kadulle, jos ei saa työpaikkaa.⁷⁰ Kirjeen perusteella Timiriasevilla oli ainakin ammatillisesti hyvä suhde Obolenskiin, koska hän pyytää tältä palvelusta henkilökohtaisella kirjeellä.

2.3 Työtehtävät

Timiriasevin työt kenraalikuvernöörin adjutantina olivat monipuolisia. Lehdistön perusteella Timiriasevin työtehtäviin kuului olennaisesti kenraalikuvernöörin ja hänen kansliansa edustustehtävät. Hän osallistui muun muassa seuraavien henkilöiden hautajaisiin kenraalikuvernööriä edustaen: senaattori Yrjö Yrjö-Koskinen marraskuussa 1903, hovitalimestari C. Tudeer tammikuussa 1905, pormestari Elias Öhman maaliskuussa 1908 ja kansanedustaja Valde Hirvikangas lokakuussa vuonna 1911. Timiriasevin myös mainitaan esimerkiksi vieneen Yrjö-Koskisen leskelle komean seppeleen. Hautajaisista mainittakoon vielä Timiriasevin osallistuminen Hakaniemen mellakan uhriksi joutuneiden suojeluskuntalaisten hautaukseen.⁷¹

Vuonna 1905 eräs edustusto halusi päästä kenraalikuvernöörin puheille. Helsingin Sanomissa kerrotaan, kuinka edustusto meni kenraalikuvernöörin talolle ja pyysi Timiriasevin välityksellä päästä kenraalikuvernöörin puheille. Edustusto ei lopulta päässyt kenraalikuvernöörin puheille asti, mutta lehtijuttu osoittaa, että kenraalikuvernöörin talo oli yksi paikka, missä Timiriasev hoiti tointaan.⁷²

Vuonna 1908 Timiriasev otti kenraalikuvernöörin edustajana Ruotsin prinssi Vilhelmin vastaan Porvoossa. Vilhelm oli matkalla Pietariin, jossa myöhemmin avioitui suuriruhtinatar Maria

⁶⁸ Luntinen. ”Venäjän sotaväki Suomessa 1856–1917.” Historiakone-verkkajulkaisu. <https://agricolaverkko.fi/vintti/julkaisut/historiakone/dokumentti.php?id=363> (viitattu 20.3.2021).

⁶⁹ Luntinen. ”Venäjän sotaväki Suomessa 1856–1917.” Historiakone-verkkajulkaisu. <https://agricolaverkko.fi/vintti/julkaisut/historiakone/dokumentti.php?id=363> (viitattu 20.3.2021).

⁷⁰ Timiriasevin kirje Obolenskille 14.11.1905. Fh:18 Kenraalikuvernöörin ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

⁷¹ Kotka Nyheter 21.11.1903; Hufvudstadsbladet 10.1.1905; Tammerfors Nyheter 20.3.1908; Åbo Underrättelser 7.10.1911; Oulun Ilmoituslehti 22.11.1903; Hämetär 9.8.1906.

⁷² Helsingin Sanomat 28.1.1905.

Pavlovnan kanssa.⁷³ Kahden vuoden päästä vuonna 1910 Timiriasevin kerrotaan vieneen suruvalittelut kenraalikuvernöörin puolesta Englannin konsuli Cookille, kun Englannin kuningas kuoli.⁷⁴ Samana vuonna Helsinki oli ulkomaisen sovinto-oikeuden näyttämönä, kun Ruotsin ja Norjan porolaidunriita tuotiin ratkottavaksi. Timiriasev ei kuulunut varsinaiseen sovintotuomioistuimeen, mutta hänen roolinsa oli olla käytettävissä.⁷⁵ Timiriasevin mainitaan myös vuonna olleen vuonna 1908 kenraalikuvernööri Böckmannin vaimon ja lapsien mukana pelastusarmeijan kokouksessa.⁷⁶ Timiriasev saattoi siis ilmeisesti myös avustaa kenraalikuvernööriä tämänkaltaisissa henkilökohtaisemmissa asioissa.

Finlandskaja Gazetassa ja muissa lehdissä on mainintoja, miten Timiriasev matkusti kenraalikuvernöörin seurassa. Kyseessä olivat kenraalikuvernöörin työhön liittyvät matkat. Kenraalikuvernööri Nikolai Gerard kävi vuonna 1905 Kotkassa tutustumassa kaupunkiin mukanaan muun muassa Ivan Timiriasev.⁷⁷ Vuonna 1907 heidän seurueensa matkusti Viipuriin tutustumaan kaupungin seurakuntiin, vankilaan, kouluihin ja virastoihin. Samalla matkalla käytiin katsastamassa myös Sortavalan kaupunki ja Valamon luostari. Seuraavana kesänä Timiriasev oli kenraalikuvernöörin seurassa tarkastusmatkalla Itä-Suomessa. Matka alkoi taas Viipurista ja jatkui Sortavalan sekä Valamon kautta Joensuuhun, Mikkeliin, Punkaharjulle, Savonlinnaan ja Lappeenrantaan.⁷⁸ Matkaaminen kenraalikuvernöörin kanssa kuului selkeästi Timiriasevin työtehtäviin. Usein seurueeseen kuului myös esimerkiksi valtioneuvos ja tulkki.

Timiriasev teki sekä työ- että yksityisiä matkoja. Vuonna 1889, ennen aikaa Suomessa, Timiriaseville oli myönnetty kahden viikon loma. Henkilöaktissa kerrotaan, että Timiriasev kuitenkin palasi lomaltaan 10 päivää myöhässä ilman selitystä. Tämä oli ilmeisesti ainoa kerta, kun hänellä oli ongelmia lomalta palaamisen kanssa. Timiriasev kävi Pietarissa työmatkalla vuosien 1906 ja 1907 aikana kuusi kertaa. Tarkempi syy ei ole selvillä. Huomionarvoista on myös se, että vuonna 1914 Timiriasev kävi matkalla Venäjälle perhesyistä. Matkatodistuksessa mainitaan, että Timiriasev tulee käymään eri kaupungeissa ja paikkakunnilla. Matkan kestoksi oli merkitty noin kaksi kuukautta ja matka oli kiireellinen, sillä se alkoi heti, kun lupa oli myönnetty.⁷⁹ Ivan Timiriasevilla oli Genisivuston mukaan yksi sisarus ja kaksi puolisisarusta. Ehkä matka liittyi heihin, sillä hänen

⁷³ Borgåbladet 8.1.1910.

⁷⁴ Nya Pressen 25.5.1910.

⁷⁵ Karjala 27.1.1910; Uusi Suometar 25.1.1910.

⁷⁶ Könönen 1964, 201.

⁷⁷ Helsingin Sanomat 4.7.1906.

⁷⁸ Finlandskaja Gazeta 13.6.1907 ja 26.7.1908.

⁷⁹ Lomatodistus 9.7.1914. Fh:18 Kenraalikuvernöörin ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

vanhempansa olivat jo kuolleet tähän aikaan.⁸⁰ Tulee tosin muistaa, että Geni-sivuston luotettavuus on epävarmaa, koska kuka tahansa voi lisätä sinne tietoja.

Vuodelta 1917 on myös uutinen, että Timiriasev oli matkalla kenraalikuvernöörin kanssa. Tällä kertaa matka kuitenkin vaikuttaa olleen epämuodollisempi. Timiriasevin kerrotaan olleen kenraalikuvernööri Stahovitsin kanssa Rovaniemellä, jonne he olivat saapuneet ylimääräisellä junalla juhannusaattona. Heidän mainitaan käyneen Ounasvaaralla ja nähneen yöttömän yön. Heidän suunnitelmikseen mainittiin kalastus koskissa. He asuivat omassa salonkivaunussaan ja kulkivat arkipuvuissa ”ilman mitään virallisuutta.”⁸¹ Tämä matka osuu mielenkiintoiseen ajankohtaan, sillä tilanne sotaikäisessä maassa oli muuttumassa ja yleinen tilanne epävarma. Esimerkiksi maaliskuun vallankumous oli tapahtunut keväällä ja seuraavana syksynä edessä oli lokakuun vallankumous.

Timiriasevilta saatiin kuulla muutamia harvinaisia poliittisia kommentteja, kun hän antoi haastattelun Suomen Kuvalehdelle vuonna 1917. Ylipäätään Timiriasevista ei juurikaan ole tämän tyyppisiä haastatteluja. Haastattelu liittyi hänen edellä mainittuun juhannusretkeensä Ounasvaaralle kenraalikuvernööri M. A. Stahovitsin kanssa. Timiriasev muun muassa kertoi, että nyt kun suomalaisilla oli kenraalikuvernööri, joka todella halusi suhtautua myötätunnolla Suomen parhaisiin pyrkimyksiin, suomalaisten ei pitäisi tehdä itselleen karhunpalvelusta vaikeuttamalla hänen asemaansa. Timiriasev myönsi hallituksen heikkouden niin Suomessa kuin Venäjällä.⁸² On mahdollista, että hän osasi odottaa jonkinlaista muutosta vallassa tai mullistuksia Venäjällä. Ei mennyt pitkään, että valta vaihtui molemmissa edellä mainituissa maissa.

Samassa haastattelussa Timiriasev vertasi kansanvaltaa siihen, että valta riistetään kyvykkäiltä ja annetaan kansalle. Kun kansa ei osaa hallita itseään, niin se syyttää hallitusta heikoksi. ”Tietysti sellainen on heikko, jolla ei ole omaa valtaa.” Kenraalikuvernööriä Timiriasev kehui kertomalla, kuinka kenraalikuvernöörillä oli Suomeen tullessa mitä parhain usko suomalaisista ja hän myös tahtoi oppia suomea. Haastattelun mukaan oli kuitenkin inhimillistä, että kenraalikuvernöörillä ei ollut aikaa opetella uutta. Timiriasev kuitenkin kehui Stahovitsia kertomalla, kuinka innokkaasti hän tutustui lakeihin ja seurasi oloja, jotta voisi muodostaa tapausten kulusta harkitun mielipiteensä. Tämä kaikki huolimatta siitä, että Stahovits olikin selvillä, että hänen olonsa maassa ei tule muodostumaan pitkäaikaiseksi.⁸³

⁸⁰ Geni.com – Ivan Timiriasev. <https://www.geni.com/people/Ivan-Timiriasev/6000000094770269831> (viitattu 30.7.2021).

⁸¹ Wiipuri 30.6.1917.

⁸² Suomen Kuvalehti 8.9.1917.

⁸³ Suomen Kuvalehti 8.9.1917.

Suomalaisen kansan temperamentin Timiriasev kertoi olevan kokonaan erilainen kuin venäläinen ja ennakoi, että tämä voi tuottaa hankaluuksia uudelle kenraalikuvernöörille. Venäläisissä ei kuitenkaan ole mitään niin runsaana pohjalla kuin hyvää tahtoa, lisää Timiriasev. ”Joukkopsykologian kannalta se (suomalainen luonne) näyttää saamattomuudelta, oblomobilaisuudelta⁸⁴, mutta sitä kannattaa tutkia ja sieltä voi löytää aarteita”. Timiriasev päätti haastattelun toteamalla, että ne, jotka ovat järjestelmällisesti sortaneet suomalaisia, eivät ole olleet syntyperäisiä venäläisiä.⁸⁵ Timiriasevilla näyttää olleen ilmeisen positiivinen kuva sekä Stahovitsista, että aiemmista kenraalikuvernööreistä, sillä hän totesi, että syntyperäiset venäläiset eivät ole harjoittaneet sortoa.

Kenraalikuvernööri Stahovits oli kuulemma nauttinut retkestään. ” – mikä nautinto on saada olla ainoastaan yksityisihminen, jättää hetkeksi sekasortoisen ajan sekava politiikka, sähkösanomat, kirjeet, audienssit, puhelimet, kaikki se mikä hirmuvaltana kahlehtii ihmisen persoonallista vapautta.”⁸⁶ Timiriasevin mukaan oli suorastaan nautinto olla ”yksityisihminen”, jonka ei tarvinnut hetken ajan välittää sekasortoisen ajan politiikasta ja pystyi jättämään työtehtävät taakseen. Timiriasevin lausahdus kuulostaa siltä, että ei vain Stahovits, vaan myös hän itse, nautti tästä hetkellisestä vapaudesta.

Kenraalikuvernöörin adjutanttina Timiriasevin monipuolisiin työtehtäviin kuuluivat siis kenraalikuvernöörin mukana virkamatkoilla käynti, erilaiset edustustehtävät ja kenraalikuvernöörinkanslian vieraiden vastaanotto ainakin jossain määrin. Suomen Kuvalehden haastattelussa hän mainitsi sähkösanomat, kirjeet, audienssit ja puhelimet, joten niiden voisi olettaa kuuluneen kaikkien hänen työhönsä. Timiriasevin työ vaikuttaisi olleen enemmän vuorovaikutusta ihmisten kanssa, kuin istumista kirjoituspöydän ääressä.

Seuraava anekdootti kertoo eräästä illasta, kun Timiriasev saattoi Bobrikovia ja päätyi sattumalta tulkiksi. Sen luotettavuuteen tulee suhtautua varauksellisesti: ”...Kappelissa humaltuneesta ylioppilaasta. Vedonlyönnin innostuksessa hän lähti Smolnan, nykyisen valtioneuvoston juhlahuoneiston, edustalle odottamaan silloisen kenraalikuvernöörin Bobrikovin lähtöä. Kun hänen ylhäisyytensä astui vaunuihinsa, ylioppilas huusi: ”No siinä tulee itse pääpiru!”. Nopeasti Bobrikov kysyi Timiriaseviltä: ”Mitä tuo mies sanoi?”. Hetkeäkään miettimättä Timiriasev vastasi: ”Hän

⁸⁴ Eli äärimmäinen saamattomuus, toimettomuus, päättämättömyys.

⁸⁵ Suomen Kuvalehti 8.9.1917.

⁸⁶ Suomen Kuvalehti 8.9.1917.

toivottaa Jumalan siunausta Teidän Ylhäisyydellenne”. Tyytyväisenä tervehti kenraalikuvernööri huutajaa ja vaunut vierivät.”⁸⁷

2.4 Kuohunnan aikaa – maailmansota ja vallankumous

Frans Albert Seyn toimi pitkään Venäjän kruunun palveluksessa Suomessa. Bobrikovin aikana hän oli kenraalikuvernöörin kanslian päällikkönä vuosina 1899–1905. Hän vietti kaksi vuotta kuvernöörinä Valko-Venäjällä, kunnes palasi takaisin Suomeen kenraalikuvernöörin apulaiseksi. Itse kenraalikuvernööriksi hänet nimitettiin vuonna 1909. Hän jatkoi Bobrikovin aloittamaa yhtenäistämispolitiikkaa ja venäläistämistä.⁸⁸ Seyn toimi kenraalikuvernöörinä lähes koko ensimmäisen maailmansodan ajan vuosina 1909–1917. Timiriasev palveli myös hänen adjutanttinaan.

Venäjä oli ryhtynyt rakentamaan laivastoaan ja vahvistamaan pitkää Itämeren rannikkoaan mahdollista Saksan maihinnousua vastaan. Helsinkiin rakennettiin linnoitusketjua ja kaupungilla parveili venäläisiä sotilaita. Venäläinen sotaväki ja suomalainen väestö tulivat pääosin hyvin toimeen keskenään. Linnoitus ja Venäjän Itämeren laivasto eivät päässeet tositoimiin, sillä Venäjän ja Saksan välinen sota käytiin pääosin maasotana Itä-Euroopassa. Laivasto Helsingissä oli valmiudessa, mutta ei aktiivisemmin osallistunut sotatoimiin. Vallankumousaatteet levisivät toimettomien sotilaiden keskuudessa.⁸⁹

Venäjän keisarikunnan tsaari Nikolai II vieraili Helsingissä maaliskuussa 1915. Tämä oli hänen ainoa vierailunsa Helsingissä. Suomalaiset vastaanottivat hänet nihkeästi venäläistämispolitiikan ja meneillään olevan sodan takia. Tsaari tapasi vain venäläisiä. Hän vietti päivän keisarillisessa linnassa, joka on nykyään presidentinlinna. Tsaari myös tutustui sotasairaaloitten toimintaan.⁹⁰ Ivan Timiriasev vilahtaa vierailun yhteydessä kuvatulla filmillä. Hän sai myös ikuistettua keisarin vierailun valokuviinsa muun muassa Uspenskin katedraalin ulkopuolella.⁹¹

Sotatila näkyi Helsingissä. Kenraalikuvernööri Frans Seyn antoi vuonna 1914 kuulutuksen, joka asetti kansalaisten perusoikeudet, kuten sanan-, paino-, yhdistymis- ja kokoontumisvapauden riippuvaiseksi itse kenraalikuvernööristä. Seynin valtuuksia on kuvattu diktaattorimaisiksi. Yhdeksän suomalaista sanomalehteä lakkautettiin ja yleisiä kokoontumisia rajoitettiin. Sotasensuuri oli yleistä muissakin sotaikäisissä maissa. Huono sotamenestys ja uudet rajoitteet elämään lisäsivät

⁸⁷ Krohn 1967, 3.

⁸⁸ Kallio ja Nygård 1987, 579.

⁸⁹ Klinge 2007, 90–92.

⁹⁰ Kemppi 2015, 24.

⁹¹ Valokuva N1824. HKM.

tyytymättömyyttä Venäjää kohtaan suomalaisten puolelta.⁹² Tältä ajalta Timiriasevista on säilynyt melko tunnettu valokuva, jossa hän tarkastaa Punaisen ristin varastoa Smolnassa yhdessä Frans Seynin kanssa.⁹³ Kuvassa on myös poliisimestari Walmqvist. Kuvan perusteella Seyn, Timiriasev ja Walmqvist näyttävät olevan johtavassa asemassa kuvassa, kun taas muut kuvan henkilöt ovat perääntyneet kuvassa taka- tai sivualalle. Päätelmiä tehdessä tulee muistaa, että kuva on hyvin mahdollisesti otettu propagandistisessa tarkoituksessa.

Sodan vuoksi kauppayhteydet länteen katkesivat. Tilannetta vaikeutti aiemmin tärkeän ulkomaankaupan volyymin merkittävä lasku. Rautatiet olivat käytännössä sotilasviranomaisten käytössä. Hintasäännöstely johti mustan pörssin kaupan vilkastumiseen. Venäläisten viranomaisten antamien määräysten ja kieltojen rikkomista ei pidetty suurena pahana. Venäjän sotakoneisto tarvitsi kuitenkin valtavat määrät materiaalia. Helsingissä tehtiinkin ammusrattaita, ammusten kuoria, korjattiin laivoja ja rakennettiin uusia. Liike-elämä sai tästä uutta puhtia vuoden 1915 aikana. Väitteiden mukaan, jos oli jotain myytävää, niin se meni aina kaupaksi.⁹⁴

Vuoden 1917 alussa Helsingissä ja Viaporin linnoituksessa oli arvioiden mukaan noin 25 000 venäläissotilasta. Lisäksi laivastoa oli vaihteleva määrä. Varsinkin laivastossa oli kitkaa matruusien, ja usein armeijasta laivastoon komennettujen upseerien kesken. Myöskään kauppalaivastosta sotalaivastoon komennetut merimiehet eivät olleet matruusien suosiossa. Tsaarin upseerit pyrkivät pitämään sota-aikana kuria yllä ankarasti.⁹⁵

Venäjän sotamenestys oli huonoa ja kaatuneita oli paljon. Kotirintamalla oli pulaa kaikesta ja tyytymättömyys kasvoi. Ensin alkoivat lakkoilu ja mielenosoitukset Pietarissa. Keisari määräsi sotajoukot lakkoilijoita ja mielenosoittajia vastaan. Pietarin varuskunta nousi kapinaan. Maaliskuussa 1917 maassa alkoi vallankumous. Armeijan yksiköiden alkaessa siirtyä vallankumouksellisten puolelle, voimatasapaino muuttui ja tsaarin oli lopulta luovuttava kruunustaan ja keisariperhe suljettiin pääkaupungin lähelle Tsarskoje Seloon. Väliaikainen hallitus muodostettiin.⁹⁶ Tieto kulki hitaasti Pietarista Helsinkiin. Kenraalikuvernööri Seyn yritti alkuun pimittää tietoja Venäjän tapahtumista pelätessään levottomuuksia.⁹⁷

⁹² Kemppi 2015, 23–24.

⁹³ Valokuva N86566. HKM.

⁹⁴ Kemppi 2015, 24.

⁹⁵ Halén 2015, 68.

⁹⁶ Zetterberg 2000, 334–336.

⁹⁷ Kemppi 2015, 30; Halén 2015, 71.

Keisarivallan kukistuttua Venäjällä vuonna 1917 lupasi väliaikainen hallitus peruuttaa Suomeen kohdistuneet sortotoimet. Samoin hallitus julisti kansalaisille perusoikeudet, poisti kuolemanrangaistuksen, armahti poliittiset vangit ja perusti miliisin poliisin tilalle.⁹⁸ Helsingissä oleskellut amiraali Nepenin saikin maaliskuun puolenvälin tienoilla sähkeen, jossa käskettiin vangita kenraalikuvernööri Seyn sekä senaatin varapuheenjohtaja ja toimittamaan heidät Pietariin. Kenraalikuvernööri kutsuttiin ”tärkeään neuvotteluun” amiraalin lippulaivalle. Siellä hänet otettiin kiinni ja laitettiin yöjunaan Pietaria kohti. Pietarissa Seyn siirrettiin vankilaan ja tietävästi hukutettiin Suomenlahteen vuonna 1919.⁹⁹ Timiriasev jätettiin ilmeisesti rauhaan kenraalikuvernöörin adjutantin asemastaan huolimatta.

Myös Helsingissä oli levottomuuksia. Maaliskuun puolessavälissä Itämeren laivaston sotilaiden kuri romahti Helsingissä. Miehistö alkoi juhlimaan vallankumousta. Upseerit olivat voimattomia. Sotalaivoissa olleita upseereita surmattiin. Vaarassa olivat varsinkin suurien sotalaivojen epäsuosiossa olleet upseerit. Upseereita jahdattiin myös itse kaupungissa. Moni upseeri pyrki selviytymään heittämällä arvomerkinsä pois ja laittamassa punaisen ruusukkeen rintapieleensä. Venäjän Itämeren laivastoa komentanut amiraali Nepenin, joka aiemmin vangitsi muun muassa kenraalikuvernööri Seynin, ammuttiin Katajanokan kasinon edustalle. Jopa jotkut suomalaiset alkoivat laittamaan vaatteisiinsa punaisia rusetteja, joita oli paljon kaupan. Tämä kertoo, että vallankumouksellisia pelättiin. Toisaalta esimerkiksi venäläinen senaattori ja kenraali Aleksander von Kothen nähtiin kävelemässä Helsingin kaduilla kenraalin univormussaan uhmaten vallankumouksellisia. Maaliskuun 16.–18. päivien aikana Helsingissä surmattiin noin sata sotilashenkilöä.¹⁰⁰ Ajat olivat siis epävakaat keisarillisen Venäjän palveluksessa olleille, joihin Timiriasevkin kuului.

Venäjän väliaikainen hallitus ryhtyi heti toimeen varmistukseksi venäläisten sotilaiden sekä Suomen uskollisuuden. Vallankumous oli ollut yllätys suomalaisille poliitikoille. Väliaikaisen hallituksen laariin satoi esimerkiksi vihatun kenraalikuvernööri Seynin tehtävistään poisto. Väliaikainen hallitus myös antoi manifestin, jolla kaikki sortokauden laittomat toimenpiteet kumottiin. Suomi pyrittiin pitämään tyytyväisenä ja sitä kautta lojaalina. Kapinan mahdollisuutta Suomessa ei suljettu pois – maahan lähetettiin lisää joukkoja vuoden 1917 kesän aikana. Tarkoitus oli myös torjua saksalaisten mahdollista maihinnousua. Sotilaiden motivaatio puolustaa ”vierasta maata” oli kuitenkin matala.¹⁰¹

⁹⁸ Zetterberg 2000, 336.

⁹⁹ Polvinen 1987, 14–16.

¹⁰⁰ Kemppi 2015, 31; Halén 2015, 71.

¹⁰¹ Kemppi 2015, 31.

Keväällä 1917 lehdistössä alkoi kiertää huhu, jonka mukaan Timiriasev tullee siirtymään pois kenraalikuvernöörin adjutanttin tehtävästä. Timiriasev siirtyisi kenraalikuvernöörin kansliaan ja hänen paikkansa adjutanttina ottaisi kapteeni B. Jalander.¹⁰² Suomen Wirallinen Lehti kertoikin jo muutaman viikon päästä, että Timiriasev oli nimitetty kenraalikuvernöörinkanslian osastopäälliköksi.¹⁰³ Myöhemmässä kirjeessä kenraalikuvernööri Mihail Stahovits kertoo tämän nimityksen syyksi Timiriasevin palkitsemisen pitkäaikaisesta palveluksesta sekä hänen terveydentilansa heikkenemisen.¹⁰⁴

Osastopäällikön pesti ei ollut pitkäaikainen. Heinäkuussa Timiriasev toimitti kenraalikuvernöörille eroanomuksensa. Anomuksessaan Timiriasev kertoi, että hän ei pysty hoitamaan virkatehtäviään terveydentilansa vuoksi. Eroanomuksen liitteenä olevassa touko- ja kesäkuun vaihteessa päivätyssä lääkärintodistuksessa Timiriasevin mainittiin kärsineen sydänlihastulehduksesta (Myocarditis), munuaisen lantiotulehduksesta (Pielonefrite) ja kroonisesta vatsan ja suoliston katharsiksesta (Gastroenterit ch.). Hänen kerrottiin tarvitsevan jatkuvaa hoitoa, eikä hän täten voisi jatkaa palvelusuraansa.¹⁰⁵

Timiriasev nosti anomuksessaan esille myös huolen toimeentulostaan. Hän kertoi olevansa kykenemätön harjoittamaan yksityistä toimintaa ja hakee 8 000 markan eläkettä.¹⁰⁶ Tämä 8 000 markan eläke vaati 35 palvelusvuotta, kun Timiriasevilla niitä oli jo yli 37 vuotta. Toinen vaatimus täyttää eläkettä varten oli kuitenkin 65 vuoden ikä. Timiriasev oli vasta 57 vuoden ja 4 kuukauden ikäinen. Sääntöjen mukaan Timiriasev olisi täten ollut oikeutettu vain kolmeen neljäsosaan eläkkeestä. Kenraalikuvernööri Mihail Stahovits kirjoitti asian johdosta kirjeen Suomen Senaatille, jossa hän pyysi Timiriasevin anomukselle hyväntahtoista vastaanottoa ja hyväksyntää.¹⁰⁷

Kirjeessään Stahovits kertoi Timiriasevin terveydentilan yhdeksi syyksi hermoja rasittavan ja levottoman kenraalikuvernöörin adjutanttin työn. Stahovits kuvasi Timiriasevin vierastaneen omien etujen ajamista urallaan, vaikka hän toimi usean vuoden ajan vaatimattomassa ja niukasti palkatussa tehtävässä adjutanttina. Usean kenraalikuvernöörin vaihtumista, että poliittisen suunnan muutosta todistaneen Timiriasevin kerrottiin myös vältellen aktiivista poliittista toimintaa. Stahovits kertoi, että

¹⁰² Karjala 24.4.1917.

¹⁰³ Suomen Wirallinen Lehti 9.5.1917; Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

¹⁰⁴ Stahovitsin kirje 29.5./11.6.1917. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

¹⁰⁵ Kopio lääkärintodistuksesta 29.5./11.6.1917, eroanomus 6.7.1917. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

¹⁰⁶ Eroanomus 6.7.1917. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

¹⁰⁷ Stahovitsin kirje 29.5./11.6.1917. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

eläke olisi Timiriaseville erityisen tärkeä toimeentulon kannalta, koska hänellä ei ollut lainkaan henkilökohtaista omaisuutta, eikä täten voinut jäädä edes lyhyeksi aikaa ilman eläkettä.¹⁰⁸

On mielenkiintoista, että kirjeessä Timiriasevia kehuaan siitä, että hän vältteli aktiivista poliittista toimintaa. Stahovits ilmeisesti koki, että siitä olisi hyötyä eläkeasian käsittelyssä. Tulee muistaa, että kirjeen tarkoituksena oli saada Timiriaseville eläke. Tässä asiassa oli eduksi esittää Timiriasev senaatille mahdollisimman positiivisessa valossa. Kirjeen kirjoittajalla kenraalikuvernööri Mihail Stahovitsilla ja Ivan Timiriasevilla vaikuttaisi myös olleen hyvä, jopa ystävällinen suhde toisiinsa ainakin aiemmin esitellyn Suomen Kuvalehden jutun mukaan.

Senaatti otti asiaan kantaa elokuun lopussa. Senaatin mukaan hakijalla, joka ei ole syntyperäinen suomalainen, ei Suomen oikeuden mukaan voida katsoa olevan oikeutta saada siviilipalveluksessa olevien virkamiesten eläkettä Suomen valtion kassasta. Senaatissa kuitenkin syntyi erimielisyyttä siitä, tulisiko Timiriaseville myöntää ylimääräinen eläke hänen pitkän palvelusuransa vuoksi. Timiriasevin työtä myös pidettiin enemmän henkilökohtaisena kuin hallinnollisena palveluna. Senaattori E. N. Setälä esittikin 6 000 markan poikkeuksellista eläkettä, mikä vastasi eläkettä, joka kuuluisi samanikäisenä laillisesti irtisanotulle suomalaiselle syntyperäiselle henkilölle, joka olisi palvellut yhtä monta vuotta. Senaattori Kyösti Kallio taas oli sitä mieltä, että koska eversti Timiriasevilla ei ollut lain mukaan oikeutta saada eläkettä Suomen valtion kassasta, hänelle ei tulisi myöskään antaa poikkeuksellista eläkettä. Kallio ei kuitenkaan saanut tukea muilta kuin senaattori M. Paasivuorelta. Senaattorit R. Holsti, A. Tulenheimo, L. Ehnrooth ja A. Serlachius olivat senaattori Setälän kanssa samaa mieltä, joten Timiriasev sai eläkkeensä.¹⁰⁹

Stahovits ei ollut ratkaisuun tyytyväinen vaan kirjoitti syyskuussa kirjeen Suomen valtiosihteerille. Stahovits oli senaatin tulkinnan kanssa eri mieltä. Stahovits vetosi siihen, että asian ratkaisu on periaatteellisesti tärkeää, sillä se koskee paitsi Timiriasevia, niin myös laajempia palvelusjärjestyksen perusteita kenraalikuvernöörinkansliassa. Tämän takia Stahovits pyysi valtiosihteeriiä viemään asiaa eteenpäin Venäjän väliaikaiselle hallitukselle.¹¹⁰ Voisi kuvitella, että tähän sekasortoiseen aikaan väliaikaisella hallituksella on ollut kädet täynnä muita suuressa mittakaavassa merkittävämpiä töitä, kuin yhden eläköityvän virkamiehen eläkkeestä kiistely.

¹⁰⁸ Stahovitsin kirje 29.5./11.6.1917. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

¹⁰⁹ Ote Suomen Senaatin talousosaston pöytäkirjasta 23.8.1917. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

¹¹⁰ Stahovitsin kirje Suomen ministeri valtiosihteerille 2.9.1917. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

Stahovitsin vetoomuksella ei ollut vaikutusta. Asiaan saatiin lopullinen varmistus, kun Suomen Wirallinen Lehti ilmoitti marraskuussa Venäjän väliaikaisen hallituksen myöntäneen kenraalikuvernöörinkanslian osastopäällikölle, armeijan ratsuväen luettelossa olevalle Ivan Timiriaseville eron ”lokakuun 13./ syyskuun 30.” päivänä.¹¹¹ Kaupunginvaltuuston seuraavan vuoden kansalaisuushakemusta koskevista asiakirjoista käy ilmi, että Timiriasevin eläkkeeksi jäi senaatin esittämä 6 000 markkaa vuodessa.¹¹² Timiriasev sai myös luvan jatkaa arvonimensä ja kunniamerkkiensä käyttöä.¹¹³

Näin Ivan Timiriasev päätti 57-vuotiaana 27-vuotisen uransa Suomen hallinnon parissa. Timiriasev pääsi eläköitymään ja sai eläkkeen juuri oikeaan aikaan, ottaen huomioon pian tulevan lokakuun vallankumouksen ja Suomen itsenäisyysjulistuksen. Ajat olivat muuttumassa sekasortoiksi Venäjällä ja tätä kautta myös venäläisille virkamiehille. Eläkkeen saaminen itsenäisessä Suomessa ei välttämättä enää olisi ollut itsestäänselvyys.

Osoituksena vaikeasta tilanteesta liittyen eläkkeisiin, kenraalikuvernöörinkanslian entisen osastopäällikön Skvortsovin eläkeasiaa käsiteltiin Venäjän väliaikaisen hallituksen lakiasiantuntijoiden istunnossa 24.6.1917 ilmeisesti hänen omasta pyynnöstään. Istunnossa todettiin, että eläkkeeseen liittyvät asiat kuuluivat Suomen viranomaisille. Jos he kieltäytyisivät maksamasta virkamiehelle oikeutettua eläkettä, niin Venäjän valtiokonttori ei ollut lain mukaan maksuvelvollinen.¹¹⁴ Jos Venäjän väliaikainen hallitus olisi myöntänyt eläkkeen, niin on vaikea sanoa, kuinka pitkään sitä olisi todellisuudessa kyetty maksamaan.

Suomen viimeinen venäläinen kenraalikuvernööri Nikolai Nekrasov (vt. 1917)¹¹⁵ pyrki antamaan Timiriaseville vielä viimeisen kunnianosoituksen. Nekrasov kirjoitti syyskuussa 1917 kirjeen sotaministeriölle, jossa hän kehui Timiriasevia ahkeraksi, asiantuntevaksi, tahdikkaaksi ja tykättyksi suomalaisessa yhteiskunnassa. Nekrasov pyysi, että Timiriasev voitaisiin hänen palveluksestansa vapauttamisen yhteydessä nostaa kenraalimajurin arvoon.¹¹⁶ Ministeriö oli kuitenkin vastauksessaan sitä mieltä, että koska Timiriasev ylennettiin nykyiseen arvoonsa siviiliosaston palveluksessa, niin hänellä ei ollut oikeutta pyydettyyn menettelyyn.¹¹⁷ Joissain määrin kenraali-nimi jäi kuitenkin

¹¹¹ Suomen Wirallinen Lehti 6.11.1917.

¹¹² Kaupunginvaltuuston päätökset 1918. HKA.

¹¹³ Kirje 24.12.1917. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

¹¹⁴ Dodonov 2019, 86–87.

¹¹⁵ Jussila 1996, 60.

¹¹⁶ Nekrasovin kirje 4./17.9.1917. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

¹¹⁷ Sotaministeriön kirje 24.12.1917. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

elämään. Useassa lehtijutussa ja muistokirjoituksessa Timiriasevista käytettiin kenraali-termiä. Myös Helsingin poliisin kuolleiden kortistossa Timiriasevin ammatiksi on merkitty kenraali.¹¹⁸

2.5 Sisällissota

Sodan jatkuessa väliaikainen hallitus menetti suosiotaan. Armeijan mieliala laski ja suuri osa sotilaista suoranaisesti kieltäytyi taistelemasta. Bolsevikit olivat päässeet kasvattamaan voimiaan helmikuun vallankumouksen jälkeen. Lokakuussa vuonna 1917 bolsevikit suunnittelivat ja toteuttivat vallankaappauksen Pietarissa. Sotilasyksiköistä ja vallankumouksellisista koostunut sotilaallinen vallankumoukskomitea miehitti Pietarin strategisesti tärkeät paikat ja vangitsi väliaikaisen hallituksen jäsenet. Bolsevikit esittivät tämän jälkeen kaksi asetusta eli dekreettiä. Ensimmäisen mukaan neuvostohallitus tulee esittämään rauhaa kaikille sodan osapuolille. Tällä haluttiin näyttää, kuinka uudet vallanpitäjät halusivat rauhaa. Toinen dekreetti koski suurtilanomistajien, kirkon ja luostareiden maaomaisuuden ottamista valtion hallintaan ja yksityisen maaomistuksen lakkauttamista. Näin Neuvosto-Venäjä sai alkunsa.¹¹⁹

Helmi- ja lokakuun vallankumouksien myötä Suomelle edullinen sotakonjunkturi ja monelle työtä tarjonneet linnoitustyöt loppuivat. Tyytymättömät työläiset muodostivat punakaarteja ja niitä vastustamaan alkoi syntymään porvarillisia suojeluskuntia. Marraskuussa 1917 Suomen suuriruhtinaskunnan valtiollinen side Venäjään katkesi ja eduskunta julisti Suomen itsenäiseksi 6. joulukuuta. Maassa oleskeli edelleen merkittävä määrä venäläistä sotaväkeä. Vastakkainasettelu eri väestöryhmien välillä kasvoi. Tämä kaikki johti sisällissotaan tammikuun lopussa 1918.¹²⁰

Timiriasevin vaiheista Suomen sisällissodan ajalta ei ole paljoa tietoja. Tuomas Hoppu toteaa teoksessaan *Vallatkaa Helsinki* ulkomaalaisten nauttineen varsin suurta hengen ja omaisuuden turvaa punaisessa Suomessa. Tämän mainitaan koskevan niin ruotsalaisia, venäläisiä kuin englantilaisiakin.¹²¹ Aikalaismuistelmissa kerrotaan, miten sisällissodan aikana Helsingissä piileskelevät henkilöt saattoivat ajaa kulmakarvansa ja partansa pyrkiessään muuttamaan ulkonäköään. Yksi keino harhauttaa punaisia oli yksinkertainen: oven nimikilven irrottaminen. Osa pukeutui köyhälistön vaatteisiin sulautuakseen väkijoukkoon. Muistelmissa myös kerrotaan kuinka vahtien ohi pääsi ulkona pimeällä puhumalla vilkkaasti venäjän kieltä seuralaisen kanssa. Tämä keino

¹¹⁸ Kuolleiden kortisto 1926. HKA.

¹¹⁹ Zetterberg 2000,337, 344–348.

¹²⁰ Klinge 2007, 92–93.

¹²¹ Hoppu 2013, 109.

näytti auttavan liikkumisessa, sillä muistelmien mukaan punaisten vahdit astuivat kohteliaasti syrjään heidän tieltään.¹²²

Senaattori Onni Talas piileskeli onnistuneesti sairaalassa Helsingissä aina saksalaisten saapumiseen asti, eikä hän ollut ainoa sairaaloissa piileskellyt. Ystävien ja tuttavien kodit olivat myös yleisiä piilopaikkoja. Eräs pappi taas sai hankituksi univormuntakin, lakin venäläiseltä räätälistä ja irtoparran ja muuntautui näin meriupseeriksi, jolloin hän sai kulkea kaupungilla vapaammin. Kerrotaan myös tarinaa, jonka mukaan eräs senaattori säästyivät punakaartilaisilta ollessaan piilossa Haikon kartanossa toisessa kerroksessa. Punaiset saivat kartanolle sattumalta samaan aikaan, mutta jättivät toisen kerroksen tutkimatta kuullessaan venäläisen suuriruhtinattaren majailevan siellä. Muistelmienkin mukaan punaisilla oli jonkinlainen kunnioitus ulkomaalaisia ja varsinkin Venäjän alamaisia kohtaan.¹²³ Timiriasevin tarkasta olinpaikasta sisällissodan aikaisessa Helsingissä ei ole varmaa tietoa, mutta voisi olettaa hänen tuskin tehneen isompaa numeroa itsestään, mikäli hän pysytteli Helsingissä.

Alexander Nikiforoff, joka oli Timiriasevin tapaan valokuvaaja, surmattiin tammikuun lopussa vuonna 1918. Nikiforoff oli Amatörfotografklubben i Helsingforsin jäsen ja aiemmin poliisina työskennellessään hän oli kuvannut rikollisina käsiteltyjä henkilöitä.¹²⁴ Punaiset tunkeutuivat hänen taloonsa tammikuussa vuonna 1918, vangitsivat ja kuljettivat murhattavaksi meren jälle. Nikiforoff oli syntyjään suomalainen.¹²⁵ Hän oli ilmeisesti Timiriasevin ystävä, koska Helsingin kaupunginmuseon kokoelmista löytyvä pöytä on ollut museon tietojen mukaan aiemmin Timiriasevin ja hän olisi lahjoittanut sen Nikiforoffille.¹²⁶ Kaupungissa oli siis venäläistaustaisia henkilöitä, jotka saivat pelätä henkensä puolesta.

Venäjän Itämeren laivasto olisi ollut ylivoimainen verrattuna saksalaiseen laivasto-osastoon, jolla saksalaiset sotilaat saapuivat Suomeen. Helsingissä pääosiltaan talvehtinut Venäjän Itämeren laivasto oli kuitenkin ollut passiivinen vuoden 1917 levottomuuksien, vallankumousten ja Venäjän asevoimien vähittäisen hajoamisen takia. Saksa ja bolševikit tekivät 3.3.1918 Brest-Litovskin rauhansopimuksen, jonka yksi ehto oli venäläisten joukkojen poistuminen Suomesta. Saksalainen laivasto-osasto ja Venäjän Itämeren laivasto tekivät vielä huhtikuussa niin sanotun Hangon sopimuksen, jossa sovittiin laivaston poistumisesta käytännön tasolla. Monet venäläiset alukset

¹²² Cederberg 1919, 173, 194, 199.

¹²³ Cederberg 1919, 179, 182, 185, 189, 194.

¹²⁴ Sinisalo ja Tähtinen 1996, 186.

¹²⁵ Poliisimies 1.1.1933.

¹²⁶ Esine XXXIV-162. HKM.

olivatkin poistuneet saksalaisten saapuessa Helsinkiin. Jäljelle jääneet nostivat sopimuksen mukaan punavalkoisia lippuja merkiksi puolueettomuudestaan.¹²⁷

Timiriasevilta on säilynyt useita valokuvia, joiden kohteena ovat saksalaiset Helsinkiä valloittaneet sotilaat ja suojeluskuntalaiset. Samoin häneltä on säilynyt kuvia vangituista punaisista, mutta myös vangituista venäläisistä. Huomioitavaa on se, että Timiriasevilta ei ole säilynyt kuvia punaisesta Helsingistä, vaikka hän valokuvasi ahkerasti ennen ja jälkeen tämän ajan. Hän on siis ilmeisesti voinut liikkua kaupungilla vapaasti kameran kanssa vasta kaupungin siirryttyä valkoisten haltuun. Voisi olettaa, että punaisten pitäessä kaupunkia vallassaan entisen monarkian edustajat olisivat olleet heidän tähtäimissään. Edellä kerrotuissa Axel Cederbergin muistelmissa kuitenkin kerrotaan, miten venäjän kielen taito toi jonkinlaista turvaa.

Ajat olivat epävarmat venäläisille Suomessa. Suomen sisällissodassa teloitettiin jopa satoja venäläisiä, niin sotilaita kuin siviilejä.¹²⁸ Suomessa oleskelevien venäläisten asema oli sotien jälkeen paikoin muodostunut hankalaksi. Bolševikkihallitus määräsi Brest-Litovskin rauhassa kaikki venäläiset laitokset siirrettäväksi pois Suomesta. Tämä vei monelta toimeentulon. Sisällissodan jälkeen monet venäläiset joutuivat usein epäilyksenalaisiksi yhteistyöstä punaisten kanssa. Monet ajettiin pois Suomesta. Perheet saattoivat joutua jättämään kaiken irtaimiston taakseen tai myymään sen pilkkahintaan. Vuokrasopimuksia irtisanottiin ilman varoitusta. Suomen viranomaiset kielsivät pitämästä venäläistä univormua pidätyksen uhalla. Valkoinen Suomi suhtautui venäläisiin sotilaisiin jopa vihamielisesti. Valtaosa heistä karkotettiin Suomesta pikaisesti. Vangeiksi jääneet venäläiset upseerit ja siviilit perheineen lähetettiin Kronstadtiin laivalla.¹²⁹

Timo Vihavainen väittää, että tällä ”kansallisella terrorilla” oli juurensa edeltävässä vastakkainasettelussa, joka oli jatkunut jo lähes parikymmentä vuotta. Venäläiset joutuivat sijaiskärsijöiksi, kun suomalaisten punaisten kapina leimautui Venäjän yritykseksi estää Suomen itsenäistymisen. Vihavainen hämmästelee, miten nopeasti muutos tapahtui. Vaikka sortovuosien ajan Suomessa vallitsikin tietty venäläisvastainen mieliala, se ei estänyt suomalaisia ja venäläisiä juhlimasta yhdessä vallankumousta keväällä 1917. Vuoden 1918 sota taas muutti asetelman täysin. Toisaalta monelle rakas klassinen, venäläinen kulttuuri joutui bolševistisellä Venäjällä sivuasemaan

¹²⁷ Halén 2015, 79; Kuusela 2015, 137.

¹²⁸ Vihavainen 2004, 183.

¹²⁹ Halén 2015, 79–82.

ja entinen johtava luokka muuttui vihatuksi ryhmäksi.¹³⁰ Timiriaseville venäläisenä tilanne ei varmasti ollut helppo.

Timiriasev todisti uransa aikana monia merkittäviä tapahtumia. Vaikka kenraalikuvernöörit vaihtuivat, niin hän onnistui pitämään virkansa. Maailmansota, sisällissota ja Venäjän vallankumoukset tekivät varsinkin palvelusajan lopusta sekasortoisen. Timiriasev onnistui kuitenkin selviytymään läpi vaikeiden aikojen ja eläköitymään juuri ennen keisarillisen Venäjän hajoamista.

Seuraavassa luvussa siirrytään käsittelemään Timiriasevin elämää virkauran takana ja jälkeen keskittyen erityisesti hänen harrastuksiinsa ja eri elämänvaiheisiin.

¹³⁰ Vihavainen 2004, 184.

3. Vapaalla

3.1 Valokuvaus

Valokuvaustekniikka otti vuonna 1881 suuren askeleen eteenpäin, kun uudet tehdasvalmisteiset negatiivilevyt tulivat myyntiin. Negatiivit olivat myös herkempiä valolle ja kamerat muuttuivat helppokäyttöisemmiksi. Tämä nopeutti ja helpotti valokuvausprosessia. Samalla tämä loi pohjan laajamittaiselle valokuvaharrastukselle.¹³¹

Vuonna 1888 Kodak toi markkinoille ensimmäisen laatikkokameransa mainostaen sitä lauseella – ”Paina nappia – me teemme loput!”, millä haluttiin osoittaa uudenlaisen valokuvaamisen helppous. Norjalaistaustainen Helsingissä vaikuttanut valokuvaaja Daniel Nyblin arvosteli asiaa kovin sanoin: ”Onko tämä taikalause myötävaikuttanut valokuvauksen parantamiseen, sen edistämiseen tieteenä ja taidekäsityönä, taikka sen levittämiseen kuvausmenetelmänä havaintokyvyn terävöittämiseksi ja taidetajun kohentamiseksi? Ei todellakaan!” Nyblinin mukaan valokuvaamisen helpottaminen oli synnyttänyt ”näppäilijöitä”. Nämä näppäilijät ”ampua paukuttavat kaikkea liikkuvaa” ja ”näppäilevät aina ja kaikkialla”. Nyblin arvosteli tällaisesta toiminnasta syntyvien kuvien olevan ”useimmiten huonoja”, mutta näppäilijät itse kuulemma pitivät kuviaan erinomaisina – ovathan he itse ne ottaneet.¹³² Kameroiden ja valokuvaamisen yleistymisen oli kuitenkin tosiasia, jonka ammattivalokuvaajatkin joutuivat hyväksymään.

Vuonna 1889 Helsingin Kauppatorin laidalla Kleinh-hotellissa kokoontui 26 valokuvauksesta kiinnostunutta henkilöä. Heidän tarkoituksenaan oli perustaa oma valokuvauskerho. Esikuvana toimi vain kuukausia aikaisemmin perustettu ruotsalainen Svenska Fotografiamatörföreningen, sittemmin Fotografiska Föreningen. Lupa kerhon perustamiseen tuli hakea Keisarilliselta Senaatilta. Kerhon tarkoitukseksi kerrottiin pyrkimys ”herättää kiinnostusta valokuvaustaidetta kohtaan ja toimia sen edistämiseksi”. Lupa heltisi ja niin Amatörfotografklubben i Helsingfors (AFK) perustettiin. AFK on Pohjoismaiden vanhin toiminnassa oleva valokuvauskerho.¹³³

Aiemmin mainittu valokuvaaja Daniel Nyblin oli merkittävä alkuunpanija, kun Amatörfotografklubben i Helsingforsin perustettiin. Norjalaissyntyinen Daniel Nyblin oli 1800-luvun lopulla Helsingin johtavia ateljeekuvaajia. Hän oli merkittävä tekijä valokuvausmaailmassa ja hänen sukulaisensa perustivat lukuisia kuvaamoita muihinkin kaupunkeihin Suomessa. Hän opetti kerhon

¹³¹ Carpelan, Historiaa, 1989. <https://www.afk.fi/arkivet/historiaa/> (viitattu 29.3.2021).

¹³² Carpelan, Historiaa, 1989. <https://www.afk.fi/arkivet/historiaa/> (viitattu 29.3.2021).

¹³³ Carpelan, Historiaa, 1989. <https://www.afk.fi/arkivet/historiaa/> (viitattu 29.3.2021).

kautta valokuvausta ja jakoi tietojaan säännöllisesti niin nuorille aloittelijoille, kuin edistyneemmille harrastajille.¹³⁴

Timiriasev oli ilmeisesti kiinnostunut valokuvauksesta jo 1800-luvun puolella. Hän harjoitteli valokuvaajan taitojaan nimenomaan Nyblinin johdolla.¹³⁵ Timiriasev tiettävästi osallistui AFK:n toimintaan jo 1800-luvun lopussa, mutta hänen varsinaiset saavutuksensa valokuvauksen saralla kuuluvat myöhempään ajanjaksoon.¹³⁶

Valokuvauspiirit olivat vuosisadan taitteessa vielä hyvin pieniä - kaikki tunsivat toisensa ja tekivät yhteistyötä, vaikka päältäpäin se näyttikin kilpailulta. Harrastelijoille, kuten Timiriaseville, tämä tarjosi mahdollisuuksia verkostoitua ja käyttää hyväkseen eri valokuvaajien ammattitaitoa.¹³⁷

AFK ryhtyi järjestämään valokuvanäyttelyitä Suomessa. Vuonna 1892 AFK järjesti Suomen ensimmäisen valokuvanäyttelyn Wreden pasaasin liikehuoneistossa kertoakseen vierailijoille ”mitä todellakin tarkoitetaan hyvillä kuvilla”. Näyttelyssä oli esillä 375 valokuvaa. Vuonna 1903 järjestettiin ensimmäinen yleinen valokuvanäyttely Ateneumissa. Yleinen tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että sinne saivat osallistua kaikki Suomen ammatti- ja harrastevalokuvaajat.¹³⁸ Myös Ivan Timiriasev osallistui valokuvanäyttelyyn ja täten sai kuviaan esille. Hän voitti toisen palkinnon ”osittain hyvin valmistetuista diapositiiveista”. Daniel Nyblinin mielestä Timiriasevin kuvat olivat ”pikkusieviä, kertovia ja hyvää makua osoittavia”. Nyblin jopa uskaltanut ennustamaan kelvollisia töitä Timiriasevin käsistä tulevaisuudessa.¹³⁹ Tämä ennustus osui kohdalleen.

Tätä Ateneumin näyttelyä on pidetty niin suomalaisen valokuvaushistorian kuin Amatörfotografklubbenin historian virstanpylväänä. Näyttelyssä vieraili noin 3000 lipun ostanutta vierasta ja sen järjestelyjä kiiteltiin.¹⁴⁰ Näyttelyn palkintojenjako herätti kuitenkin tyytymättömyyttä, sillä valtaosa palkituista oli harrastelijoita ammattikuvaajien sijaan. Useat ammattikuvaajat jättivätkin osallistumatta seuraavaan näyttelyyn vuonna 1907. Tästä huolimatta vuoden 1907 näyttelyä pidettiin onnistuneena.¹⁴¹

¹³⁴ Vuorenmaa. ”Nyblin, Daniel.” Teoksessa Kansallisbiografia-verkkójulkaisu, 1997. URN:NBN:fi-fe20051410 (viitattu 11.2.2020).

¹³⁵ Pakarinen 1984, 92.

¹³⁶ Hirn 1977, 113.

¹³⁷ Sabira Ståhlbergin sähköposti tekijälle. 27.2.2020.

¹³⁸ Carpelan 1987, 26.

¹³⁹ Carpelan 1974, 18.

¹⁴⁰ Nordfors 1939, 20.

¹⁴¹ Carpelan, Historiaa, 1989. <https://www.afk.fi/arkivet/historiaa/> (viitattu 29.3.2021).

Ensimmäisen kerran Timiriasev mainitaan AFK:n kokouspöytäkirjassa lokakuussa vuonna 1900. Hänet hyväksyttiin tuolloin kerhon jäseneksi. Toisin kuin muut samalla kerralla jäseniksi hyväksytyt, Timiriasevin jäsenyys kohtasi hieman vastarintaa. Äänestyksessä hänen puolestaan tuli kymmenen ääntä ja vastaan kaksi. Vastustuksen syitä voi vain spekuloida. Tulee muistaa, että Timiriasev toimi tuolloin Venäjän valtiovallan edustajana Suomessa, mikä on voinut etenkin 1900-luvun alkuvuosina herättää vahvoja tunteita. Tässä tutkielmassa on aiemmin käyty läpi venäläistämistoimia, jotka herättivät vastustusta Suomessa. Ne ovat voineet osaltaan vaikuttaa kerhonkin jäsenten mielipiteisiin venäläisistä valtiovallan edustajista. Joka tapauksessa Timiriasev hyväksyttiin kerhon jäseneksi. Timiriasevin suosittelijana toimi liikemies Oskar Peters, joka toimi johtajana helsinkiläisessä valokuvatarvikeliikkeessä.¹⁴²

Ei mennyt montaakaan vuotta kerhon jäsenenä, kun Timiriasev sai jo ensimmäisen palkinnon valokuvaukseen liittyen. Tammikuussa vuonna 1903 valokuvauskerhon pöytäkirjassa mainitaan, että Timiriasev voitti magnesiumkuvakilpailun, johon otti osaa 11 kuvakokoelmaa. Timiriasev osallistui muutenkin ahkerasti kerhon valokuvauskilpailuihin.¹⁴³

Vuonna 1902 AFK:lle valittiin uutta hallitusta äänestämällä, jolloin Timiriasev sai yhden äänen, eikä näin tullut valituksi hallitukseen. Vuonna 1905 sen sijaan Timiriasev nimitettiin suosionosoituksin kerhon tilintarkastajaksi yhdessä herra Englundin kanssa. Samana vuonna Timiriasev voitti muun muassa auringonpaistekuvien kilpailun ensimmäisen palkintosijan. Vuonna 1907, kun kerhon hallitusta valittiin, Timiriasev valittiin varapuheenjohtajaksi neljällä äänellä. Tämä oli Timiriasevin ainoa hallituskausi kerhossa hänen 27-vuotisen jäsenyytensä aikana. Myöskään tilintarkastajana hän ei enää myöhemmin toiminut.¹⁴⁴ Toiminta AFK:ssa sekä hallituksen jäsenenä että ahkerana valokuvaajana kertovat Timiriasevin olleen tosissaan kiinnostunut valokuvaamisesta, sekä kulttuurista että yhteisöstä sen ympärillä tutkittavan ajan Helsingissä. Kerhon toiminnassa mukanaolo tarjosi mahdollisuuden pysyä valokuvaustekniikan ja uusien suuntausten aallonharjalla, vaikka valokuvaus olikin Timiriaseville vielä tässä vaiheessa pikemmin harrastus kuin työ.

Timiriasevin kuvat herättivät keskustelua niin valokuvauspiireissä kuin niiden ulkopuolella. Esimerkkinä tästä on hänen pääsiäisenä vuonna 1904 ottamansa kuva, josta erottuu erikoinen ilmiö. Kuvan ottamisen aikaan oli venäläisen kalenterin pääsiäisyö. Uspenskin katedraalin ulkopuolella

¹⁴² Amatörfotografklubben i Helsingfors, Gamla protokoll 1900–1909. <https://www.afk.fi/arkivet/protokoll-1900-1909/> (viitattu 28.1.2021); Adress- och yrkeskalender för Helsingfors jämte förorter 1.1.1900.

¹⁴³ Amatörfotografklubben i Helsingfors, Gamla protokoll 1900–1909. <https://www.afk.fi/arkivet/protokoll-1900-1909/> (viitattu 28.1.2021).

¹⁴⁴ Amatörfotografklubben i Helsingfors, Gamla protokoll 1900–1909, 1910–1919 ja 1920–1939. <http://www.afk.fi/arkivet/> (viitattu 29.2.2021).

tykit ampuivat perinteisen pääsiäistervehdyksen keskiyöllä. Timiriasevin tapahtumasta ottamissa kuvissa näkyi valokuovia, jotka puhututtivat esimerkiksi AFK:n omassa lehdessä ja Uudessa Suomettaressa.¹⁴⁵ Valokuovien arveltiin olevan tykinlaukauksien aiheuttamia. Timiriasev kuitenkin kertoi tällöin jättävänsä kuvat asiantuntijoiden tutkittaviksi.¹⁴⁶ Asiaan ei ilmeisesti myöhemmin enää palattu. Nykypäivänä kuvista näkee, että valokuovat olivat vain pitkän valotusajan aiheuttamia.

Timiriasev osallistui yhteensä 155 AFK:n kokoukseen vuosien 1900 ja 1926 välillä. Kokouksia järjestettiin yleensä kuukausittain, joskus useamminkin. Kesien aikana kerho ei pitänyt kokouksia. Kerho järjesti jäsenilleen syksyisin, talvisin ja keväisin retkiä lähialueille. Retket olivat suosittuja. Kerho piti vuosittain retkiä helatorstaina. Kokouksia järjestettiin usein hotelli Kämpissä ja ravintola Catanissa. Ohjelmaan kuului usein niin kuvien kuin eri valokuvaustekniikoiden esitelmiä. Kokousten jälkeen jäätiin usein viettämään yhdessä iltaa. Ei ilmeisesti ollut tavatonta, että illanistujaiset venyivät aamun tunneille saakka.¹⁴⁷

Timiriasev ilmeisesti viihtyi AFK:n jäsenenä, mistä osoituksena on hänen pitkäaikainen osallistumisensa kerhon toimintaan. Hänestä oli kerholle hyötyä myös itse valokuvien tai valokuvaamisen lisäksi. Timiriasev ilmeisesti hoiti kielitaitoisena henkilönä ainakin jonkin verran AFK:n yhteydenpitoa Venäjälle ja käännöstöitä. Esimerkiksi marraskuussa 1916 valokuvauskerho halusi lausuntoja venäläisistä sanomalehdistä koskien kerhon Odessan-näyttelyyn lähettämiä kuvia, joten Timiriasev lupasi kirjoittaa kirjeen Venäjälle.¹⁴⁸

AFK olisi halunnut järjestää näyttelyn tavalliseen tapaan vuonna 1915, mutta maailmansota vesitti suunnitelmat. Tähän oli kaksi syytä. Ensinnäkin sodan takia valokuvaustarvikkeiden hinnat olivat nousseet korkealle. Toiseksi Venäjän armeija suhtautui nihkeästi Helsingissä tapahtuvaan valokuvaukseen johtuen kaupungissa samaan aikaan käynnissä olevista linnoitustoimista. Kerho pääsi kuitenkin järjestämään perinteeksi muodostuneen retkensä tällä kertaa Seurasaareen. Retken toteutumisen kerrotaan olleen Timiriasevin ansiota, sillä hän sai kerholle poikkeusluvan liikkua saarella. Maailmansota myös häytti valokuvausmaailman kehityksen seuraamista, sillä suosittuja valokuvauslehtiä ei sodan aikana saatu Saksasta eikä Englannista.¹⁴⁹ Mitä tulee venäläisten sotilaiden valokuvaamiseen Helsingissä maailmansodan aikana, niin ainakin Timiriasev pääsi kuvaamaan sotilaita. Linnoituksia hänen kuvissaan ensimmäisen maailmansodan ajalta ei kuitenkaan juurikaan

¹⁴⁵ Fotografiskt allehanda 1.5.1904.

¹⁴⁶ Uusi Suometar 1.9.1907.

¹⁴⁷ Carpelan, Historiaa, 1989. <https://www.afk.fi/arkivet/historiaa/> (viitattu 29.3.2021).

¹⁴⁸ Amatörfotografklubben i Helsingfors, Gamla protokoll 1910–1919. <https://www.afk.fi/arkivet/protokoll-1910-1919/> (viitattu 19.2.2021).

¹⁴⁹ Nordfors 1939, 24–25.

näy, vaan kuvien kohteina ovat lähinnä venäläiset sotilaat. Se etu Timiriasevilla oli suomalaisiin kollegoihinsa verrattuna, että hän pystyi kuvaamaan ja liikkumaan venäläisten sotilaiden kansoittamassa Helsingissä todennäköisesti vapaammin kuin suomalaiset kuvaajat.

Sisällissodan aikana AFK ei kokoustanut lainkaan. Viimeinen kokous ennen konfliktia oli 4. joulukuuta 1917 ja sitä seuraava vasta 17. syyskuuta 1918. Timiriasev ei ollut läsnä kummassakaan kokouksessa, mutta jo vuoden 1918 lokakuun kokouksessa hän oli taas paikalla. Kerhon vuosikertomuksessa kerrotaan, että vaikeiden poliittisten olosuhteiden vuoksi klubi on kokoontunut vain kolme kertaa, nimittäin vuosikokoukseen lokakuussa sekä joulukuussa ja syyskuussa.¹⁵⁰ Vaikka kerho ei kokoontunut juurikaan sisällissodan aikana, niin sen jäsenet eivät olleet toimeettomina. Sisällissotaa seuranneissa kokouksissa olikin näytillä mielenkiintoisia kuvakokoelmia jopa Helsingin taisteluista, joita valokuvaajat olivat tallentaneet. Kerhon toiminta ei palautunut sotien ja taisteluiden jälkeen aivan heti ennalleen. Valokuvausmateriaalien hinnat pysyivät korkeina vielä muutaman vuoden ajan tehden valokuvausharrastuksesta kallista.¹⁵¹

Kerhon retkillä Timiriasevin kamera kääntyi usein maisemien sijaan retkikumppaneita kohti. Timiriasevin kuvat esittävätkin usein arkipäiväisiä ihmisiä. Timiriasevilta on myös säilynyt paljon kuvia itse Helsingistä kaupunkina. Sanottiin, että missä kaupungilla tapahtuu, niin siellä liikkuu ”Timiri” kameroineen.¹⁵² Timiriasev erosi kerhon taiteellisemmasta päästä siinä, että hän mielsi arkiset ja todennuomaiset dokumenttikuvat arvokkaiksi. Hän kuvasi kaupunkia ja sen arkea ahkerasti. Kuvissa esiintyvät kaupungin kadut, puistot ja satamat, sekä niitä kansoittavat lapset, työläiset, kulkijat ja veneet. Timiriasevia on sanottu erityisesti kiinnostaneen ihmiset.¹⁵³

Ehkä juuri kuvien arkisuuden vuoksi Timiriasevin kuvat ovatkin nykypäivänä ahkerassa käytössä, kun halutaan kuvittaa 1900-luvun alkupuolen Helsingin arkea. Työläiset tuskin ovat olleet suosituimpia kuvauskohteita tuon ajan Helsingissä, joten on merkittävää, että heidänkin elämänsä on tallennettu valokuviiin. Timiriasev kuvasi ihmisiä kaikista yhteiskuntaluokista. Merkille pantavaa Timiriasevin kuvissa lapsista on se, että kamera on usein laskeutunut heidän kanssaan samalle tasolle. Tämä tarjoaa kuvien katselijalle näkymän lapsen perspektiivistä. Timiriasevin kuvista voi olettaa hänen olleen kiinnostunut sotilaallisista aiheista, ehkä osittain sotilasuransa ja koulutuksensa vuoksi, ehkä osittain sen vuoksi, että jokainen suomalainen valokuvaaja ei päässyt valokuvaamaan

¹⁵⁰ Amatörfotografklubben i Helsingfors, Gamla protokoll 1910–1919. <https://www.afk.fi/arkivet/protokoll-1910-1919/> (viitattu 19.2.2021).

¹⁵¹ Nordfors 1939, 25–26.

¹⁵² Carpelan 1974, 18.

¹⁵³ Carpelan, Historiaa, 1989. <https://www.afk.fi/arkivet/historiaa/> (viitattu 29.3.2021).

sotilaallisia kohteita keisarillisen Venäjän aikana. Ehkä Timiriasev halusi erottautua valokuvaajien joukosta kuvausaiheellaan jo tässä vaiheessa. Joka tapauksessa Timiriasevin kuvissa sotalaivat ja sotilaat ovat toistuva teema.

Helsingin kaupunginmuseon kokoelmista löytyvät kunniakirjat kertovat Timiriasevin menestyksestä, mutta myös ilmeisen laajasta verkostoitumisesta valokuvauksen saralla. Hän sai useita kunniakirjoja valokuvauskerhoilta ympäri Suomen. Ulkomailta mainittakoon kunniakirjat Riikan, Saratovin, Kazanin, Kiovan, Pultavan, Pietarin, Moskovon ja Nizhni Novgorodin valokuvausyhdistyksiltä tai -kerhoilta, joita jaettiin usein valokuvauskilpailujen yhteydessä.¹⁵⁴ Kunniakirjojen perusteella Timiriaseville oli tavallista osallistua kuvillaan valokuvauskilpailuihin kaukaisissakin kaupungeissa.

Bert Carpelanin mukaan Timiriasevin valokuvat elävät inhimillisellä elävällä sisällöllä, joka esitetään teknisesti ja kuvallisesti täydellisessä muodossaan. Jo ennen uutiskuvan käsitettä, Timiriasevin kuvissa olivat kaikki reportaasikuvien tunnuksia: aitous, elämä ja tunne. Ehkäpä siksi Timiriasevin oli luontevaa alkaa myymään kuviaan lehdistölle eläköidyttyään. Toisaalta Carpelan huomauttaa, että Timiriasev ei myynyt kuviaan lehdille niinkään taloudellisen hyödyn takia, vaan nähdäkseen kuvansa ja nimensä painettuna.¹⁵⁵

Timiriasev ei kuvannut vain omaksi ilokseen, vaan teki kuvaamisesta itselleen työn. Eläköidyttyään adjutanttin virasta Timiriasev siis jatkoi valokuvien myyntiä lehdistölle. Lehtiin kuuluivat muun muassa Veckans Krönika ja Suomen Kuvalehti. Paikka Veckans Krönikan lehtikuvaajaksi vapautui, kun edellinen vakituinen valokuvaaja Harald Rosenberg, joka lienee maan ensimmäinen ammattilehtikuvaaja, siirtyi rikospoliisin palvelukseen rikoskuvaajaksi ja lehtikuvaajan toimi vapautui. Edellinen rikoskuvaaja oli itseasiassa lähtöisin Daniel Nyblinin ateljeesta. Hän oli menettänyt hermonsa ja hylännyt kameransa sekä työnsä epämiellyttävien kuvauskohteiden myötä.¹⁵⁶

Vaikka esimerkiksi Bert Carpelan huomauttaa, että Timiriasev myi kuviaan saadakseen nimensä esiin, niin lisätulot tuskin ovat olleet myöskään pahitteeksi. Hänen taloudellisesta tilanteestaan voi kertoa jotain se, että Timiriasev oli jättänyt vuosina 1918 ja 1919 ostoilmoitukset kameroista Hufvudstadsbladetiin. Molemmissa ilmoituksissa hän toivoi kameran olevan halpa.¹⁵⁷ Toisaalta kyse voi olla myös vain kamerakokoelman laajentamisesta.

¹⁵⁴ Helsingin kaupunginmuseon finna-tiedot, <https://hkm.finna.fi/> (viitattu 11.5.2021); Tuomas Myrénin (HKM) sähköposti tekijälle 4.10.2019.

¹⁵⁵ Carpelan 1974, 18.

¹⁵⁶ Carpelan 1974, 18.

¹⁵⁷ Hufvudstadsbladet 29.9.1918 ja 7.6.1919.

Joulukuussa 1917 Suomen Kuvalehti julkaisi tekstin, jonka mukaan lehti on vähitellen onnistunut saamaan reporttereikseen joukon taitavia ammattimiehiä. Näillä ammattimiehillä oli tekstin mukaan sekä kehittyntä silmää, että uskallusta valokuvata paikoilla, jotka eivät ole aivan vaarattomia. Lehti pyrki perustamaan Suomen Kuvalehden valokuvaajaklubin, joka järjestäisi opastusta ja kilpailuja. Tarkoitus oli kehittää ripeä kamerajoukko, jotta mikään valonarka ei jäisi huomaamatta. Klubin tulevaksi johtajaksi mainittiin Ivan Timiriasev. Vaikka tarkoitukseksi mainittiin harrastuksen levittäminen, niin tekstissäkin myönnettiin, että näin lehden kuvitus voitiin saada monipuolisemmaksi ja pirteämmäksi. Seuraavana vuonna Suomen Kuvalehdellä olikin listoillaan useita avustavia valokuvaajia niin Helsingissä kuin muualla. Lehti kertoi itse, että sillä oli ”tilapäisavustajia joka pitäjässä maassa.” Suomen Kuvalehden ensimmäinen varsinainen valokuvaaja kuitenkin palkattiin vasta 1920-luvulla.¹⁵⁸

Suomen Kuvalehti oli yksi Timiriasevin kuvien julkaisijoista hänen elämänsä loppupuolella. Lehti oli alkanut ilmestyä vuonna 1916 osaltaan vastaamaan maailmansodan herättämään kiinnostukseen. Kuvien käyttö lehdissä oli aiemmin ollut harvinaisempaa.¹⁵⁹ Painettujen kuvien tekninen laatu otti harppauksen eteenpäin vuonna 1921, kun Otavalle otti käyttöön syväpainon, jolla saatiin laadukkaampaa jälkeä aiempaa nopeammassa ajassa. Suomen Kuvalehdessä Timiriasevin kuvia nähtiin lehden perustamisesta vuonna 1916 vuoteen 1924 saakka.¹⁶⁰ Timiriasevin kuvista pääsivät nauttimaan myös Veckans Krönikan lukijat. Lehti julkaisi Timiriasevin kuvia ainakin vuodesta 1907 lähtien aina vuoteen 1923 asti, jolloin lehti lakkautettiin.¹⁶¹ Kansalliskirjaston digitaalinen sanomalehtiarkisto antaa molempien lehtien kohdalla Timiriasev-nimen eri kirjoitusasuilla hakutuloksia reilut 100 kappaletta.

Huomioitavaa Timiriasevin toiminnassa valokuvaajana on se, kun hän antoi vuoden 1917 eroanomuksessaan vahvasti ymmärtää olevansa kykenemätön ”yksityiseen toimintaan” terveydentilansa vuoksi.¹⁶² Silti hän valokuvasi ainakin puoliammattimaisesti vielä eläköitymisensä jälkeen Suomen Kuvalehdelle ja Veckans Krönikalle. Adjutanttin työ on kuitenkin varmasti ollut kuormittavampaa ja täten terveydelle vaativampaa kuin vapaamuotoisempi valokuvaus.

Vaikka pääosa Timiriasevin kuvista sijoittuu Suomeen, ja tarkemmin Helsinkiin, niin häneltä on säilynyt myös matkakuvia muualta päin maailmaa. Esimerkiksi vuonna 1917 ilmestyneessä Suomen

¹⁵⁸ Suomen Kuvalehti 15.12.1917 ja 30.11.2001, 66.

¹⁵⁹ Otava-konsernin historiaa, <https://otavakonserni.fi/historia/> (viitattu 24.3.2021).

¹⁶⁰ Suomen Kuvalehti 26.1.1924 ja 30.11.2001, 66.

¹⁶¹ Veckans Krönika 29.6.1907 ja 13.10.1923.

¹⁶² Eroanomus 6.7.1917. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

Kuvalehdessä on muutama hänen ottamansa kuva Krimiltä. Toinen kuva on maisemakuva ja toisessa esiintyy paikallinen nuori tataaripoika.¹⁶³ Lehdessä matkasta ei ole muita mainintoja. Kuvat voivat olla peräisin esimerkiksi Timiriasevin aiemmin mainitusta vuoden 1914 matkasta Venäjälle.

Keskisuomalainen käytti vielä vuonna 1922 Timiriasevista nimitystä ”epäilemättä Suomen etewin amatööriwalokuvaaja”. Itse uutinen kertoo Timiriasevin viettäneen kesänsä Kuusan saaristossa ja samalla ottaneen useita valokuvia. Kuvauskohteena oli esimerkiksi Kuusankoski. Erikoisempi kuvauskohde oli vanha sänky, jonka kerrotaan olleen Kustaa III:n puolison vuode.¹⁶⁴

Ylipäätään Ivan Timiriasevin ura valokuvauksen parissa oli nousujohteinen. Hän aloitti valokuvauksen ilmeisesti aivan perustasolta Daniel Nyblinin opissa 1890-luvun lopulla. Vuonna 1900 hän oli jo Amatörfotografklubbenin jäsen. Hänen kenraalikuvernöörin adjutanttin virkansa kuitenkin rajoitti valokuvaamiseen käytettävää aikaa. Toisaalta se myös tarjosi mahdollisuuden kuvata venäläistä sotilashenkilökuntaa ja -alueita. Ei ole tiedossa, kuinka Timiriasevin työpiireissä suhtauduttiin hänen harrastukseensa. Hänen kunniakirjansa, palkintonsa ja diplominsa valokuvista, niin Suomesta kuin Venäjältä ovat pääosin vuosien 1905–1920 väliltä. Vuonna 1917 hän eläköityi ja alkoi pian kuvaamaan sanoma- ja aikakauslehtiin, joten se lienee vienyt aikaa muulta kuvaamiselta. Samoin Timiriasevin huonontuva terveydentila varmasti vaikutti jaksamiseen osallistua kilpailuihin ja tapahtumiin. Timiriasev toimitti kuvia lehtiin 1920-luvulle saakka, kunnes terveydentila pakotti hänet lopettamaan.¹⁶⁵

Helsingin kaupunginmuseon digitoimien kuvien perusteella voidaan tarkastella Timiriasevin ottamien kuvien jakautumista eri vuosille. Tulee kuitenkin ottaa huomioon se, että läheskään kaikista Timiriasevin ottamista valokuvista ei ole tiedossa tarkkaa kuvaamisvuotta, eikä kaikkea ole digitoitu. Ylipäätään ei ole tiedossa onko Timiriasevin nimi kaikkien hänen ottamiensa kuvien yhteydessä varsinkaan lehdissä. Ahkerin kuvausaika Timiriaseville oli 1910-luku, joskin ainakin digitoitujen kuvien määrä painottuu vuosikymmenen loppuun. Valokuvien yhteydessä olevien tietojen mukaan Timiriasev otti viimeiset valokuvansa kuolinvuonnaan 1927.¹⁶⁶ Timiriasevin valokuvia on kaupunginmuseon lisäksi ainakin Valokuvataiteen museolla sekä Museovirastolla.

¹⁶³ Suomen Kuvalehti 6.10.1917.

¹⁶⁴ Keskisuomalainen 30.9.1922.

¹⁶⁵ Allas Krönika 22.10.1927.

¹⁶⁶ Helsingin kaupunginmuseon Finna-tiedot, <https://hkm.finna.fi/> (viitattu 11.5.2021).

Vuonna 1920 AFK:n hallitus onnitteli Ivan Timiriasevia hänen 60-vuotispäivänsä kunniaksi. Ivan Timiriasev osallistui vielä kokouksiin melko tasaiseen tahtiin, kunnes vuoden 1922 jälkeen hän kävi kokouksissa enää vain kerran vuodessa osallistuen viimeiseen kokoukseensa 4. toukokuuta 1926.¹⁶⁷

3.2 Huvielämä ja hyväntekeväisyys

Venäläiset upseerit erottuivat Helsingin katukuvassa selkeästi. Esimerkiksi Apollo-ravintola oli suosittu ajanviettopaikka heidän ja heidän seurueidensa keskuudessa. Myös sodan aikana kaduilla ja ravintoloissa saattoi nähdä iloisia venäläisiä sotilaita komeine univormuineen.¹⁶⁸ Myös Timiriasev tapasi viettää aikaa niin teattereissa kuin ravintoloissakin.

Timiriasev oli ajan tapaan ahkera teatterivieras adjutantinvirassa toimiessaan. Yksi hänen kantapaikoistaan oli K. E. Ståhlbergin omistama Apollo -teatteri. Sanotaan, että Timiriasev joutui lähes vararikkoon palvoessaan tanskalaista pin up -näyttelijätär Dagmar Hansenia.¹⁶⁹ K. E. Ståhlbergin sukulaisen kirjailija Sabira Ståhlbergin mukaan Venäjällä oli yleistä ostaa kukkia esiintyjille ja rikkaimmat ostivat kukkia niin paljon, että esiintyjä suorastaan hukkuu niihin – samppanjaa, kaviaaria ja muita herkkuja unohtamatta. Apollo-teatterissa venäläinen kukkaperinne jatkui varsinkin ensimmäisen maailmansodan alkaessa, jolloin venäläiset upseerit olivat yleisön enemmistönä. Porukoissa usein kisailtiin siitä, kuka saa maksaa lahjoista. Se, joka lahjoitti eniten, sai usein näyttelijän luokseen ravintolaan laulamaan tai tanssimaan näytelmän jälkeen.¹⁷⁰

Timiriasev oli vain yksi monista palvojista ja jäi luultavasti rikkaampien aatelisten upseerien varjoon, sillä he pystyivät ostamaan tähtien huomion. Useat vähemmän varakkaat ”palvojat” joutuivat velkakierteeseen. Voikin sanoa, että naisesiintyjien palvominen oli muotia upseereiden keskuudessa, mutta samalla tapa esitellä omaa varallisuuttaan. Timiriasev oli auttamatta tuomittu häviämään tämä kilpailu.¹⁷¹ Muista illanviettopaikoista Timiriasevin suosiossa olivat ainakin Kaivohuoneen varieteeteatteri, jossa hänen sanotaan olleen parhaiden asiakkaiden joukossa. Eikä Timiriasev ollut myöskään tavaton näky kantapöytänsä ääressä vanhassa Catanissa Pohjoisesplanadilla.¹⁷²

Timiriaseville järjestettiin juhlat vuoden 1915 tammikuussa 25-vuotisen adjutantinviraston kunniaksi. Tällöin juhlapaikaksi valikoitui tuttu Catani. Finlandskaja Gazeta kirjoitti aiheesta ja ylisti seitsemää kenraalikuvernööriä palvellutta adjutanttia. Lehden mukaan se tosiasia, että Timiriasev oli

¹⁶⁷ Amatörfotografklubben i Helsingfors, Gamla protokoll 1920–1939. <https://www.afk.fi/arkivet/protokoll-1920-1939/> (viitattu 29.2.2021).

¹⁶⁸ Kemppi 2015, 26.

¹⁶⁹ Ståhlberg 2013, 213.

¹⁷⁰ Sabira Ståhlbergin sähköposti tekijälle. 27.2.2020.

¹⁷¹ Sabira Ståhlbergin sähköposti tekijälle. 27.2.2020.

¹⁷² Krohn 1967, 3.

menestyksellisesti toiminut neljännesvuosisadan haastavissa adjutanttin tehtävissä osoitti, että hän oli nauttinut esimiestensä suosiota. Juhlapäivänä syötiin juhla-aamiainen kenraalikuvernöörin talolla ja illalla juhla-ateria Timiriasevin suosimassa Catani-ravintolassa.¹⁷³

Timiriasevilla vaikuttaa olleen laajahko sosiaalinen piiri ja hän tuntuu olleen hyvissä väleissä niin venäläisten kanssa työnsä puolesta kuin suomalaisten valokuvausharrastuksensa vuoksi. Timiriasevin työ lienee vaatinut hyviä sosiaalisia taitoja, joten on luonnollista, että hän viihtyi seurassa. Siitä, kenen kanssa Timiriasev vietti aikaansa työ- ja valokuvauspiirien ulkopuolella ei juuri ole mainintoja. Tutkimuksessa mainittiin kuitenkin aiemmin pöytä, jonka Timiriasev lahjoitti Nikiforoville. Pöydän Helsingin kaupunginmuseolle myyneen henkilön mukaan tämän pöydän alkuperäinen omistaja oli Aurora Karamzin, joka vuorostaan oli lahjoittanut pöydän Timiriaseville.¹⁷⁴ Tarinan totuudenmukaisuus on kuitenkin epäselvää.

Osoitus Timiriasevin huumorintajusta löytyy sekin valokuvan kautta. Suomen Kuvalehti kertoi vuonna 1923, miten pääkaupungissamme vierailleet ihmetohtorit olivat herättäneet suurta huomiota. Toinen tohtoreista, To Rhama, oli pistellyt käsivarsiansa läpi neuloja ilman, että niistä tuli verta. Osoituksena huumorintajustaan Suomen Kuvalehden valokuvaaja Timiriasev vei lehden toimitukseen 25 vuotta vanhan valokuvan itsestään. Kuvallaan Timiriasev halusi osoittaa, että hän oli tehnyt saman tempun jo 25 vuotta sitten. Kuvassa hän on pistänyt sukkapuikon molempien poskiensa läpi ja hattuneulan kaulan läpi.¹⁷⁵

Vaikka Timiriasev tunnetaan ahkerana valokuvaajana, niin se ei ollut hänen ainut harrastuksensa. Timiriasev harrasti kalastusta ja hän on ainakin vuonna 1915 ollut Suomen Kalastusyhdistyksen vuosijäsen.¹⁷⁶ Vuonna 1903 Timiriasevia ehdotettiin kalastustarkastajaksi Bobrikovin toimesta, koska hän oli ”erittäin innokas kalastuksen harrastaja.”¹⁷⁷ Timiriasevin perehtyneisyydestä kalastukseen kertoo se, että vuonna 1922 hän piti esitelmän suomalaisen urheilukalastajien liiton illanvietossa. Tapahtuma järjestettiin Seurahuoneella ja Timiriasev esitelmöi siellä urheilukalastajien varustuksista.¹⁷⁸ Iän alkaessa painaa kalastus on luultavasti jäänyt vähemmälle. Eräässä sanomalehden myynti-ilmoituksessa vuodelta 1924 on myynnissä Timiriasevin

¹⁷³ Finlandskaja Gazeta 19.1.1915.

¹⁷⁴ Esine XXXIV-162. HKM.

¹⁷⁵ Suomen Kuvalehti 3.2.1923.

¹⁷⁶ Suomen kalastuslehti 1.12.1915

¹⁷⁷ Päivälehti 15.5.1903.

¹⁷⁸ Helsingin Sanomat 19.2.1922.

kalastustarvikkeita.¹⁷⁹ Timiriasev oli myös päässyt yhdistämään harrastuksiaan: häneltä on säilynyt joitain kalastusaiheisia valokuvia.¹⁸⁰

Timiriasev sivusi kalastusharrastustaan haastattelussa Suomen Kuvalehdessä vuonna 1917 liittyen hänen juhannusretkeensä Ounasvaaralle kenraalikuvernööri M.A. Stahovitshin kanssa. ”Tehän ymmärrätte minun heikkouteni tällaisissa asioissa. – Olen itse aivan intohimoinen lohenonkija. Tietystikään ei minulle saalis mitään merkitse, onkimisen tuottama jännitys on minulle ainoa nautintorikas hetki kalastuksessa. Mutta tässä kalan pariloinnissa oli jotain alkuperäisen rafineerattua, ja sellaisesta voi verrattomasti nauttia.”¹⁸¹

Harrastuksesta kertoo myös vuodelta 1914 löytynyt lehti-ilmoitus. Siinä Timiriasev etsi loma-asuntoa ruotsinkieliseltä alueelta tai ruotsinkielisestä kodista. Toiveina mainittiin, ettei asunto olisi liian kaukana juna-asemasta, olisi lähellä kaupunkia tai isompaa kylää, josta voisi ostaa leipää ja lihaa ja jossa olisi mahdollisuus postipalveluiden päivittäiseen käyttöön. Ilmoituksessa mainittiin ”minimaaliset mukavuusvaatimukset”. Tärkeintä oli hyvät kalavedet ja nimenomaan sisävedet; isompi joki tai järvi, jossa olisi mahdollisuus soutuveneeseen vuokraukseen.¹⁸²

Ilmoituksen perusteella voisi olettaa, että Timiriasevin Suomen virallisten kielten kielitaito rajoittui venäjän ja ruotsin kieleen sillä ilmoituksessa mainittiin erikseen ruotsin kieli. Venäläisten kenraalikuvernöörinkanslian virkamiesten suomen kielen taidoissa mainitaan olleen puutteita ainakin 1900-luvun alkupuolella.¹⁸³ Toisaalta Timiriasevin äidin puoleisesta suvusta kertovassa kirjassa todetaan, että Timiriasev puhui myös suomea eli ehkä ruotsin kieli oli hänelle vain vahvempi kieli.¹⁸⁴ Näin ollen ilmoituksen perusteella voi olettaa, että Timiriasev vähintään ymmärsi tai pystyi auttavasti kommunikoimaan ruotsin kielellä. Lehti-ilmoituksesta voi päätellä myös muita asioita kielitaidon lisäksi. Vuosi oli 1914, joten Timiriasev oli vielä siihen aikaan virassa. Se voi selittää tarvetta juna-aseman läheisyydelle, sekä postin kulun välttämättömyydelle. Jos jotain hälyttävää olisi päässyt tapahtumaan Timiriasevin ollessa poissa, niin näin häneen saataisiin yhteys kohtuullisen ajan kuluessa. Ilmoituksen perusteella Timiriasevin voi myös ainakin olettaa jättäneen turhan koreilun pois, sillä hänen mukavuusvaatimuksensa olivat minimaaliset. Toki toinen mahdollinen syy vaatimattomuuteen on saattanut olla taloudellinen tilanne.

¹⁷⁹ Hufvudstadsbladet 1.6.1924.

¹⁸⁰ Valokuvat N1947 ja N1959 HKM; Suomen kuvalehti 21.6.1924.

¹⁸¹ Suomen Kuvalehti 8.9.1917.

¹⁸² Hufvudstadsbladet 5.7.1914.

¹⁸³ Sjöblom 1993, 280.

¹⁸⁴ Kulbaka 2003, 141.

Ainakin *Finlandskaja Gazetan* mukaan Timiriasevia voisi luonnehtia jonkin sortin hyväntekijäksi. Vuonna 1909 hän lahjoitti rahaa arpajaisiin, joilla kerättiin varoja venäläiselle orpokodille. Vuonna 1911 hän lahjoitti 11 valokuvaansa kehyksissä hyväntekeväisyystapahtumaan Aleksanterin teatteriin. Tapahtumassa kerättiin varoja Venäjällä sattuneen maanjäristyksen uhrien avuksi. Ensimmäisen maailmansodan aikaan vuonna 1914 mainittiin, miten Timiriasev oli mukana, kun sodassa loukkaantuneille jaettiin mahorkkaa, kirjepaperia, teetä ja lämpimiä vaatteita. Seuraavana vuonna *Finlandskaja Gazetassa* kerrottiin, miten Timiriasev oli tehnyt lahjoituksen Punaiselle Ristille. Lehdessä on kymmenisen mainintaa Timiriasevin hyväntekeväisyydestä aina vuoden 1917 tammikuuhun saakka.¹⁸⁵ Tulee kuitenkin muistaa, että Bobrikov perusti *Finlandskaja Gazetan* ja julkaisijana toimi kenraalikuvernöörin kanslia, joten lehdessä kerrottuun tulee suhtautua lähdekritiikillä. Varsinkin maailmansodan aikana lehden tarkoituksena on ollut myös pitää kansa rauhallisena ja tyytyväisenä valtaapitäviin. Lehden levikki tosin oli melko pieni.

Maininnat hyväntekeväisyydestä ja lahjoituksista eivät rajoitu vain *Finlandskaja Gazetaan*. Esimerkiksi *Uusi Suometar* uutisoi jo vuonna 1902, miten Suomen eläimistön ja kasviston tutkimusseuran kokouksessa oli näytillä ”ratsumestari Timirjaseffin” yliopiston kirjastoon lahjoittama kiinalainen, entomologinen käsin maalattu kuvateos.¹⁸⁶

Timiriasevin harjoittama hyväntekeväisyys näkyy myös AFK:n kokouspöytäkirjoissa. Joulukuussa 1908 sekä tammikuussa 1909 kerho arpoi Timiriasevin lahjoittamia valokuvia jäsenten kesken. Vuonna 1911 eversti Timiriasev lahjoitti taas kuviaan kerhon arpajaisiin, joista jäi kerholle voittoa noin 20 markkaa. AFK järjesti tiuhaan tahtiin erinäisiä valokuvauskilpailuja jäsenilleen. Timiriasev lahjoitti jonkinlaisen palkinnon tällaiselle kuvakilpailulle. Maaliskuussa 1916 Timiriasev lahjoitti kerholle 120 valokuvan kokoelman, joista kerho järjesti arpajaiset Suomen Punaisen Ristin hyväksi. Saman vuoden marraskuussa huutokaupattiin Timiriasevin lahjoittamia kuvia. Niistä saatiin lähes 15 markkaa - taas Suomen Punaisen Ristin hyväksi. Hyväntekeväisyys jatkui helmikuussa 1917, jolloin huutokaupattiin jälleen Timiriasevin lahjoittamia kuvia. Tällä kertaa kuvista saatiin reilut 43 markkaa Punaiselle Ristille.¹⁸⁷

1920-luvulla Timiriasev myi ja lahjoitti valokuviaan kaupunginmuseolle. Helsingin kaupunginmuseon museolautakunnan 1920-luvun vuosikertomuksissa Timiriasev mainitaan

¹⁸⁵ *Finlandskaja Gazeta* 2.6.1909, 25.6.1910, 18.2.1911, 13.10.1914, 14.11.1914, 8.12.1914, 5.1.1915, 3.2.1915, 6.5.1915, 18.7.1915, 2.5.1916, 16.5.1916 ja 13.1.1917.

¹⁸⁶ *Uusi Suometar* 8.4.1902.

¹⁸⁷ Amatörfotografklubben i Helsingfors, Gamla protokoll 1900–1909 ja 1910–1919. <http://www.afk.fi/arkivet/> (viitattu 29.2.2021).

muutamaan otteeseen. Vuonna 1921 museon kerrotaan hankkineen valokuvia kenraali I. Timiriasevilta. Kolmen vuoden kuluttua kaupunginmuseon hallituksen ostamista esineistä huomattavimpien joukossa mainitaan olevan kenraali I. Timiriasevin valokuvia.¹⁸⁸ Hyväntekeväisyys näyttää vähentyneen Timiriasevin eläköitymisen myötä ja muuttuneen pikemmin valokuvien myymiseksi. Tämä voi johtua Timiriasevien taloudellisesta tilanteesta. Valokuvien ottaminen museon kokoelmiin kertoo siitä, että Timiriasevin ottamien kuvien arvo tunnustettiin jo hänen elinaikanaan, minkä osoittavat myös Timiriasevin saamat valokuvauspalkinnot. Kaupunginmuseolla on nykypäivänä Timiriaseville kuuluneiden esineiden kokoelmissaan valokuvien lisäksi ratsuväen upseerin miekka, piilukkoinen kasakkapistooli, nimikilpi, pöytä, kunniakirjoja valokuvauskilpailuista sekä useampia kunniamerkkejä.¹⁸⁹

3.3 Elintaso, avioituminen, eläköityminen ja kuolema

Kenraalikuvernöörinkanslia ilmoitti vuonna 1904 ennen kuin Timiriasev siirtyi sinne Suomenmaalaisesta sotilaspiiristä, että adjutanttin palkka oli 5 500 markkaa. Tästä palkkaa oli 3 500 markkaa, huoneistoetu 1 600 markkaa ja ruokaetu 400 markkaa.¹⁹⁰ Vuonna 1904 Ivan Timiriasevin vuosipalkaksi ilmoitettiin kuitenkin 6 400 markkaa. Vuonna 1907 palkka oli noussut 8 500 markkaan. Vuonna 1917 palkka oli jo 12 000 markkaa.¹⁹¹ Esimerkiksi vuoden 1907 palkan määrä muutettuna nykypäivän arvoon on noin 37 500 euroa, jolloin kuukausipalkka olisi noin 3 100 euroa. Summat eivät kuitenkaan ole suoraan vertailukelpoisia nykypäivään elinkustannusindeksin muutosten ja rahan arvon muutosten vuoksi. Vaikka Timiriasevin palkka nousi hänen uransa aikana, niin todellinen palkannousu oli maltillisempaa, sillä markan ostovoima oli laskusuunnassa tuona ajanjaksona.¹⁹²

Ivan Timiriasev meni vuonna 1918 naimisiin helsinkiläisen Onerva Angervo -nimisen naisen kanssa.¹⁹³ Hänen toimekseen oli vuonna 1913 merkitty konttoristi.¹⁹⁴ Onerva oli syntynyt huhtikuussa 1887 eli hän oli 58-vuotiasta Timiriasevia lähes kolmekymmentä vuotta nuorempi. Syntyjään Onerva oli sukunimeltään Ahlqvist, mutta oli muuttanut sukunimensä myöhemmin Angervoksi.¹⁹⁵ Hänen isänsä syntyi vuonna 1862 ja oli täten kaksi vuotta Ivan Timiriasevia nuorempi. Onervan isä oli ammatiltaan kultaseppä. Hän oli kuollut jo vuonna 1903 jättäen jälkeensä lesken ja tyttärensä

¹⁸⁸ Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta vuonna 1921. HKA.; Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta vuonna 1924. HKA.

¹⁸⁹ Tuomas Myrénin (HKM) sähköposti tekijälle 4.10.2019.

¹⁹⁰ Seynin kirje 23.8.1904. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

¹⁹¹ Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

¹⁹² Tilastokeskuksen rahanarvonmuunnin. <https://www.stat.fi/tup/laskurit/rahanarvonmuunnin.html> (viitattu 19.3.2020).

¹⁹³ Sinisalo ja Tähtinen 1996, 281.

¹⁹⁴ Adressbok och yrkeskalender för Helsingfors 1.1.1913.

¹⁹⁵ Syntyneet 1885–1906, Helsingin seurakunta. SSHY Digitaaliarkisto.

Onervan.¹⁹⁶ Vuonna 1927 Timiriasevin kuoleman jälkeen Onervan ”itsenäiseksi toiminnaksi” eli toimeksi on poliisin osoitekortistossa merkitty edelleen konttoristi.¹⁹⁷ Timiriasevilla ei tiettävästi ollut lapsia.

Venäjän vallankumouksen jälkeen Ivan Timiriaseville oli ilmeisesti selvää, että hän jää Suomeen. Hän viihtyi Suomessa, sopeutui maahan hyvin ja sai Suomesta eläkkeen loppuiäkseen.¹⁹⁸ Helsingin kaupunginvaltuuston kokouksessa vuoden 1918 elokuussa käsiteltiin Venäjän kansalaisten Suomen kansalaisoikeuden hakemuksia. Ivan Timiriasevin kohdalla todetaan, että hän on hyvämaineinen ja saanut poliisilta hyvän arvosanan. Kuukausiansioiksi oli merkitty edellä mainittu 500 markan eläke. Se, mikä esityslistassa on outoa, on maininta siitä, että hän oli asunut ”täällä” eli ilmeisesti Helsingissä vasta vuodesta 1903.¹⁹⁹ Tämä ei pidä paikkaansa, koska Timiriasev esiintyy esimerkiksi Amatörfotografklubbenin kokouspöytäkirjoissa vuodesta 1901 melko säännöllisesti aina kuolemaansa saakka ja hänelle on merkitty osoitteeksi Helsinki 1800-luvun lopusta lähtien Helsingin osoitekalenterissa.²⁰⁰ Joka tapauksessa kaupunginvaltuusto ei nähnyt esteitä kansalaisuudelle.²⁰¹ Suomalaisesta vaimosta ei varmasti ollut ainakaan haittaa kansalaisuutta haettaessa. Eläkkeen ja kansalaisuuden järjestettyä Timiriasev jäi Helsinkiin asumaan.

Timiriasevilla oli ollut oma osoite Helsingissä jo 1800-luvun lopusta.²⁰² Venäläisen sotaväen päällystö asui usein perheineen Viaporin linnoitusalueen pääsaarilla ja Helsingin eteläisissä kaupunginosissa. Osa vuokrasi kasarmialueen asunnon lisäksi itselleen erillisen kaupunkiasunnon tai huoneen majoitusliikkeestä.²⁰³ Poliisin osoitekortistosta Ivan Timiriasevin asuinosoitteita löytyy vasta vuodesta 1920 eteenpäin. Aiempia osoitteita kuitenkin löytyy myös Helsingin osoitekalentereista. Ensimmäisenä Helsingin osoitteena Timiriasevilla mainitaan Seurahuone vuonna 1894. Seuraavana vuonna osoite oli Erottajankatu 15 ja jälleen vuoden kuluttua Iso-Roobertinkatu 7.²⁰⁴ Vuonna 1899 hän oli vuoden ajan kirjoilla Merimiehenkadulla ja tämän jälkeen Läntisellä Henrikinkadulla eli nykyisellä Mannerheimintiellä. Vuosisadan alussa vuonna 1901 Timiriasevin osoite oli muutaman vuoden ajan Itäisellä Kaivopuistolla. Vuodesta 1904 Timiriasevin osoitteeksi on

¹⁹⁶ Perukirjat 1903–1903, Helsingin raastuvanoikeudenarkisto, Helsingin raastuvanoikeus. KA Digiarkisto.

¹⁹⁷ Osoiterekisteri, osa I, 1907–1948. HKA.

¹⁹⁸ Pakarinen 1984, 91–92.

¹⁹⁹ Kaupunginvaltuuston päätökset 1918. HKA.

²⁰⁰ Adress- och yrkeskalender för Helsingfors jämte förorter 1896 ja 1897; Amatörfotografklubben i Helsingfors, Gamla protokoll 1900–1909, 1910–1919 ja 1920–1939. <http://www.afk.fi/arkivet/> (viitattu 26.2.2021).

²⁰¹ Kaupunginvaltuuston päätökset 1918. HKA.

²⁰² Adress- och yrkeskalender för Helsingfors jämte förorter 1899.

²⁰³ Halén 2015, 68.

²⁰⁴ Adressbok och yrkeskalender för Helsingfors 1894; Adressbok och yrkeskalender för Helsingfors 1895; Adresskalender för Helsingfors stad 1896.

merkitty Läntinen Henrikinkatu 24. Turun kasarmi, jonka läheisyydestä luulisi olleen hyötyä kenraalikuvernöörin adjutantille, sijaitsi kätevästi myös Läntisellä Henrikinkadulla. Vuonna 1915 osoite muuttui Katajanokankadulle. Timiriasevin osoitteeksi mainitaan myös Laivastokatu 6, joka kuitenkin tosiasiaa on sama asunto kuin Katajanokankadulla. Asunto sijaitsi kulmatalossa, joten se selittää epäsäännöllisyydet osoitteissa. Tässä osoitteessa Timiriasevin voisi olettaa jo asuneen yhdessä Onervan kanssa, sillä he menivät naimisiin vuonna 1918 ja seuraava muutto oli vasta 1924. Vuonna 1924 he muuttivat yhdessä Topeliuksenkadulle Töölöön.²⁰⁵

Katajanokankadun tai Laivastokadun osoitteesta löytyy kaksi valokuvaa, jotka kuvaavat Timiriasevia asunnossaan. Ensimmäisessä kuvassa Timiriasev istuu ilmeisesti makuuhuoneessaan piippua polttaen. Asunnon sisustuksesta voi tehdä mielenkiintoisia havaintoja. Yksi seinä Timiriasevilla näyttäisi olevan pyhitetty kalastukselle ja metsästykselle. Seinältä löytyy haulikko, kalastustarvikkeita, kalakuvia, tikareita, linnunjalat metsästystrofeena ja pamppu. Timiriasevin tiedetään kalastaneen, mutta muusta metsästyksestä lähteissä ei ole mainintoja. Sängyn päälle hän on ripustanut ortodoksisia ikoneja.²⁰⁶ Toisessa kuvassa on ilmeisesti olohuone. Yhdellä seinällä on useita valokuvauskunniakirjoja – samoja, jotka ovat nykyään Helsingin kaupunginmuseolla. Pöydällä on veistoksia naisista ja pääkallo, joka näkyy myös yhdessä Timiriasevin kuvaamassa asetelmassa. Työpöydällä on kuva pienestä lapsesta, mikä on mielenkiintoista, koska hänen oma lapsensa se ei ainakaan ole. Työpöydän yläpuolella taas on useampi kehystetty valokuva itse Timiriasevista. Yksi seinistä taas on koristeltu kauttaaltaan naisten valokuvilla sekä pokaaleilla. Asunto näyttää siistiltä ja huolellisesti järjestetyltä.²⁰⁷ Tulee muistaa, että asuntoa on tietenkin voitu siistiä tai järjestellä kuvia varten eli kuva ei välttämättä tarjoa autenttista kuvaa asunnon järjestyksestä. Toisaalta Timiriasev saattoi upseerina olla myös tottunut siihen, että tavarat ovat järjestyksessä.

Vuonna 1927 Timiriasevit muuttivat Töölöstä Hauhontielle Vallilaan Onervan äidin omistamaan asuntoon. Muuton syy ei ole tiedossa. Poliisin osoitekortistossa heidän kerrotaan asuvan Ahlqvistien luona.²⁰⁸ Ahlqvist oli Onervan alkuperäinen sukunimi. Tuo muutto tapahtui kesäkuussa ja saman vuoden lokakuussa Ivan menehtyi.²⁰⁹

Onervan äiti Sofia Ahlqvist oli kyseisen asunnon ensimmäinen omistaja. Rakennus oli valmistunut vuonna 1924.²¹⁰ Asunto-osakeyhtiö Hauho oli yleishyödyllisen asuntotuotannon rakennuskohde.

²⁰⁵ Adress- och yrkeskalender för Helsingfors jämte förorter 1899, 1900, 1901, 1904, 1915, 1916 ja 1924.

²⁰⁶ Valokuva N31790. HKM.

²⁰⁷ Valokuva N31791. HKM.

²⁰⁸ Adress- och yrkeskalender för Helsingfors jämte förorter 1927.

²⁰⁹ Hauhontie 8 osakasluettelo; Kuolleiden kortisto 1926. HKA.

²¹⁰ Hauhontie 8 osakasluettelo.

Tämä tarkoittaa sitä, että osuuskunnat ja osakeyhtiöt rakensivat valtion lainojen turvin asuntoja kaupungin vuokraamalle maalle. Tarkoitus oli helpottaa työväestön asuntopulaa. Asuntopula oli alkanut teollistumisesta ja oli pahimmillaan juuri 1920-luvun alussa. Asunnoissa oli mukavuuksia, vaikka ne oli rakennettu helpottamaan asuntopulaa. Rakennus oli yhteydessä vesi- ja viemäriverkostoon. Asunnoissa oli vessat. Talo oli puulämmitteinen, mutta keittiöihin vedettiin kaasujohdot helloja varten ja vessoissa oli myös kaasutoimiset vedenlämmittimet. Vallila oli työväenkaupunginosa, mutta kaupunki näki sen tilapäisenä ratkaisuna. Se tuli ilmi asemakaavaa suunniteltaessa, sillä kaupungin viranomaisten mielestä kaupunki tulee työntämään työläisyhdyskunnat nykyisiltä laitaosiltaan yhä kauemmille alueille.²¹¹ Tämän tasoinen asunto jäi siis Timiriasevin viimeiseksi kodiksi.

Ylimääräisistä tavaroista oli ilmeisesti ainakin yritetty hankkiutua eroon Timiriasevien muuttaessa Katajanokalta Töölöön vuonna 1924. Myynnissä oli muun muassa huonekaluja, jääkaappi, valokuvaus- ja kalastustarvikkeita ”muuton vuoksi”. Myöhemmin, vuonna 1927 ennen muuttoa Hauhontielle Vallilaan, lehdessä oli taas myynti-ilmoitus muun muassa huonekaluista, jääkaapista ja vaatekaapista eli ainakaan jääkaappi ei ilmeisesti ollut aiemmin mennyt kaupaksi.²¹² Hauhontien asunto oli 35 neliömetrin kokoinen ja siinä oli yksi huone ja erillinen keittiöhuone. Asunto jaettiin Onervan äidin Sofian kanssa, joten vanhoista tavaroista oli luultavasti luovuttava joko tilanpuutteen tai taloustilanteen takia.²¹³

Vaikka Timiriasev pysyi samassa virassa pitkään, niin esimerkiksi aiemmin mainitussa vuoden 1904 kirjeessään Obolenskiille hän kertoi joutuvansa kadulle, jos ei saisi työpaikkaa. Tämä osoittaa, että Timiriasevilla on ollut epävarmuutta töidensä jatkuvuudesta jo uransa aikana. Rahaa hänellä ei ainakaan eläkevuosina ollut erinäisten myynti-ilmoitusten perusteella ainakaan ollut liikaa. Silti hän onnistui jatkamaan tärkeää harrastustaan eli valokuvausta eläkkeelläkin.

Timiriasev oli ilmeisen tavanomainen näky kaupungilla, vaikka ikä alkoi painaa. Timiriasev vietti viimeiset vuotensa helposti tunnistettavana, ”iän hieman kallistamana”, ryhdikkäänä kamera olallaan.²¹⁴ Aarni Krohn kuvaa Ivan Timiriasevilla olleen kuolemaan saakka samaa vanhan koulun upseerin tyyliä kuin Mannerheimissa.²¹⁵ Viimeiset Timiriasevista säilyneet kuvat ovat vuodelta 1927. Niissä hän makaa sairaavuoteella, hänen muotokuvansa roikkuessa seinällä sängyn yläpuolella.²¹⁶

²¹¹ Allt 2000, 10, 15, 24, 38 ja 41.

²¹² Hufvudstadsbladet 1.6.1924 ja 24.4.1927.

²¹³ Hauhontie 8 asukkaan sähköposti 24.3.2021.

²¹⁴ Carpelan 1974, 18.

²¹⁵ Krohn 1967, 3.

²¹⁶ Valokuva G31637. HKM.

Osoitekortiston mukaan Timiriasev oli viimeiset kuukaudet kirjoilla Hauhontiellä Vallilassa.²¹⁷ Kuolleiden kortiston mukaan Timiriasev kuoli Eiran sairaalassa.²¹⁸ Sairasvuoteelta otetut kuvat ovat mitä luultavammin siis Hauhontieltä tai Eiran sairaalasta. Kuvat on ottanut Gunnar Lönnqvist, joka oli Timiriaseville varmasti tuttu hahmo Amatörfotografklubbenista, sillä Lönnqvist oli aktiivisesti mukana AFK:n toiminnassa vuodesta 1909.²¹⁹ Lönnqvist oli myös Daniel Nyblinin omistaman Suomen Valokuvatarpeiden Kaupan palveluksessa 1900-luvun alkupuolelta 30-luvulle saakka, edeten sen toimitusjohtajaksi.²²⁰

Ivan Timiriasev menehtyi Helsingissä 11.10.1927 pitkään sairastettuaan. Hän eli 67-vuotiaaksi. Timiriasevin kuolinsyyksi on kuolinkortistossa merkitty jonkinlainen syöpä.²²¹ Vuoden 1917 eroanomuksen liitteenä olleessa lääkärintodistuksessa Timiriasevilla mainitaan olleen useita muitakin terveysongelmia.²²² Timiriasev ilmeisesti siis kamppaili terveytensä kanssa pitkän aikaa. Siviilisäätyä ei Timiriaseville ole jostain syystä kortistoon merkitty, vaikka hän tiettävästi oli naimisissa. Viimeiset hetkensä hän vietti Eiran sairaalassa. Mielenkiintoista on myös, että hänen ammatikseen tai yhteiskunnalliseksi asemakseen on merkitty kuolinkorttiin kenraali.²²³ Ivan Timiriasev on haudattu Helsingin ortodoksiselle hautausmaalle. Hänet on haudattu yksin.

Timiriasevin kuoltua Onerva asui kyseisessä osoitteessa vielä seuraavan vuoden toukokuuhun asti poliisin osoitekortiston mukaan.²²⁴ Timiriasevin kuoleman jälkeen, vuoden 1928 alussa, sanomalehdestä löytyy taas irtaimiston myynti-ilmoituksia. Hauhontien osoitteesta myytiin ”matkan tähden” kahden hengen rautasänkyä, ruokasalinkalusteita, kirjoituspöytää ja muuta. Maaliskuussa myynnissä oli vähän käytetty smokingpuku ja puolikengät ”pitkälle henkilölle”. Timiriasev oli tiettävästi pitkä, joten vaatteet voivat hyvinkin olla hänen. Huhtikuussa Hauhontien asunnosta löytyy myynti- sekä vuokrailmoitus Helsingin Sanomista. Asunto-osakkeesta pyydettiin 30 000 markkaa ja vuokra olisi ollut 320 markkaa.²²⁵ Toukokuussa Onerva on merkitty osoitekortistossa muuttaneen

²¹⁷ Osoiterekisteri, osa I, 1907–1948. HKA.

²¹⁸ Kuolleiden kortisto 1926. HKA.

²¹⁹ Valokuvataiteenmuseo – Kuka kuvasi?, ”Gunnar

Lönnqvist”, <http://kukakuvasi.valokuvataiteenmuseo.fi/tietuekortti/valokuvaaja/756> (viitattu 29.3.2021).

²²⁰ Carpelan, Historiaa, 1989. <https://www.afk.fi/arkivet/historiaa/> (viitattu 29.3.2021).

²²¹ Kuolleiden kortisto 1926. HKA.

²²² Kopio lääkärintodistuksesta 29.5./11.6.1917, eroanomus 6.7.1917. Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit (1900–1918). KA.

²²³ Kuolleiden kortisto 1926. HKA.

²²⁴ Osoiterekisteri, osa I, 1907–1948. HKA.

²²⁵ Helsingin Sanomat 29.1.1928, 12.2.1928, 11.3.1928 ja 11.4.1928.

ulkomaille.²²⁶ Asunto ilmeisesti saatiin myytyä, sillä osake siirtyi kesäkuussa 1928 Onervan äidiltä Sofialta uudelle omistajalle.²²⁷ Onervan äiti kuoli vasta vuonna 1942.²²⁸

Vuoden 1928 Helsingin kaupunginmuseon toimintakertomuksessa mainitaan museon tekemiä ostoja. Niiden joukossa on ”rouva Timiriasewilta” lunastettu kokoelma valokuvasuurennuksia, kunniakirjoja, rahoja ja aseita.²²⁹ Vuonna 1935 Helsingin Sanomissa kerrotaan, miten ”kenraalinleski Onerva Timiriasew” on lahjoittanut jotain museolle. Myöhemmässä lehdessä vahvistetaan, että museo on saanut Timiriasevin kunniamerkkikokoelman.²³⁰ Onerva siis luultavasti palasi tai vähintään kävi Suomessa vuonna 1935 ulkomaille lähtönsä jälkeen. Hänen vaiheitaan Timiriasevin kuoleman jälkeen ei kuitenkaan ole tämän tutkimuksen puitteissa selvitetty tätä tarkemmin.

Timiriasevia muistettiin hänen kuolemansa jälkeen positiiviseen sävyyn. Allas Krönika, joka oli Veckans Krönikan jatkaja, julkaisi muistokirjoituksen Timiriasevista 22. lokakuuta vuonna 1927. Kirjoituksessa mainittiin, miten Veckans Krönika-lehti sai leijonaosan kuvamateriaalistaan häneltä. Oli tapana, että toimitus sai vierailun pitkältä vanhalta viiksekkäältä herralta, joka tarjosi lehdelle itse ottamiaan kuvia. Timiriasevin kuvailtaan kävelleen hieman taipuneena, mutta pitäneen itsensä ryhdikkäänä. Viimeisinä aikoinaan hän oli esiintynyt siviilivaatteissa, tavallisesti yllään englantilaistyyppinen urheilupuku. Vähitellen hänen vierailunsa olivat käyneet kuitenkin yhä harvinaisemmiksi. ”Vanha herra oli väsynyt” ja loppujen lopuksi hänen vierailunsa olivat loppuneet kokonaan. Viimeisillä vierailuillaan toimituksessa hän oli joutunut käyttämään hissiä rappusten sijasta. Muistokirjoituksen mukaan suruviesti tavoitti toimituksen samana päivänä, kun lehti oli menossa painoon. Lehden mukaan ”se, että hän virassaan kenraalikuvernöörintalossa sai niin paljon suosiota kaupungissa, puhuu selvää kieltä.” Lehti totesi, että venäläisestä kenraalikuvernöörinadjutantista oli tullut tyypillinen helsinkiläinen.²³¹

Myös Amatörfotograflubbenin muisti Timiriasevia puheenjohtajan puheella. Kerho myös kunnioitti Timiriasevin muistoa kunniajäsenyydellä ja lisäksi puheenjohtaja ilmoitti, että Timiriasevin haudalle asetettiin seppele kerholta. Puheessaan G. A. Wetterstrand kertoi Timiriasevin olleen yksi vanhimmista ja kiinnostuneimmista jäsenistä. Kuolema ei tullut odottamatta, vaan tiedettiin, että hänen terveytensä oli huonolla tolalla ja hän oli yhä harvinaisempi näky kokouksissa. Timiriasevin kerrottiin osoittaneen poikkeuksellista kiinnostusta kerhoon ja valokuvataiteeseen, hänen kerrottiin

²²⁶ Osoiterekisteri, osa I, 1907–1948. HKA.

²²⁷ Hauhontie 8 osakasluettelo.

²²⁸ Suomen Sosiaalidemokraatti 4.3.1942.

²²⁹ Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta vuonna 1928. HKA

²³⁰ Helsingin Sanomat 6.1.1935 ja 31.1.1935.

²³¹ Allas Krönika 22.10.1927.

olleen kerhon toiminnassa mukana erittäin aktiivisesti – hän oli aina valokuvakilpailujen osallistujien joukossa ja harvoin puuttui hänen nimensä palkinnonsaajien joukosta. Muistopuheensa lopussa Wetterstrand vielä mainitsi, että jää kaipaamaan Timiriasevia, jota hän kuvaili aina iloiseksi ja ”ystävälliseksi toveriksi”. Wetterstrandin mukaan Timiriasev ”elävöitti kerhon sosiaalista elämää” omaperäisellä tarinankerrontakyvyllään ja kertomalla hauskoja juttuja.²³²

Bert Carpelan luonnehtii Timiriasevia vaatimattomaksi, kiihkottomaksi, hyväntahtoiseksi ja lojaaliksi. Samanaikaisesti hän kuitenkin kuvailee tätä henkilöksi, joka poikkeaa massasta ja vähät välittää muodollisuuksista.²³³ Lähteistä Timiriasevista piiryy kuva rauhallisesta miehestä.

Poliittisesti levottomina aikoina valokuvauskerhon kokouksien jälkeen keskustelu kääntyi usein kiivaisiin poliittisiin väittelyihin. Kertoman mukaan Timiriasev pysyi aina järkkymättömän puolueettomana, käänsi selkensä ja liittyi valokuvatekniikan pohdiskelijoiden joukkoon.²³⁴ Tästä puolueettomuudesta ja poliittisesta neutraaliudesta on voinut olla hyötyä Timiriasevin virkauran lisäksi myös valokuvauspiireissä. Tämä saattoi olla yksi keino pysyä väleissä erilaisten ihmisten kanssa. Toisaalta se, että Timiriasev ei osallistunut poliittisiin väittelyihin ei tarkoita, etteikö hänellä olisi ollut omia mielipiteitään. Voi olla, että Timiriasev koki oman tilanteensa kannalta parhaaksi jättää poliittiset väittelyt käymättä.

Yhteenvedona Timiriasevin voisi väittää toimineen perinteisessä venäläisen virkamiehen ja sotilaan asemassa sekä toimien samalla suomalaisen valokuvaajan asemassa lisääntyvissä määrin kohti virkauransa loppupuolta. Hän palveli keisaria, eikä lähtenyt mukaan vallankumoukseen. Kenraalikuvernööreihin Timiriasevilla vaikuttaa aina olleen hyvät suhteet ja hän tuntui olevan hyvin työtehtäviensä tasalla. Tätä väitettä tukee hänen pitkä uransa adjutanttina. Timiriasev piti juhlimisesta venäläisten upseerien tapaan kaupungin hienommissa ravintoloissa ja oli sosiaalinen henkilö. Hänet palkittiin useammalla kunnianosoituksella uransa aikana. Toisaalta Timiriasev opiskeli paikallisen kielen – ainakin ruotsin, ehkä suomenkin, mikä osoitti ainakin jonkinlaista kiinnostusta Suomea kohtaan.

Voidaankin pohtia, että tiesikö hän jäävänsä Suomeen jo ennen Venäjän hajoamista? Hän oli nimittäin verkostoitunut poikkeuksellisen hyvin Helsingin suomalaisten valokuvaajapiirien kanssa ja oli pidetty hahmo, vaikka edustikin monelle vastenmielistä venäläistä valtaa. Viimeistään avioliitto

²³² Amatörfotografklubben i Helsingfors, Gamla protokoll 1920–1939. <https://www.afk.fi/arkivet/protokoll-1920-1939/> (viitattu 29.2.2021).

²³³ Carpelan 1974, 18.

²³⁴ Carpelan 1974, 18.

suomalaisen naisen kanssa – oli syy rakkaus tai ei – juurrutti hänet yhä vahvemmin Suomeen. Merkittävin tarina Timiriasevin elämässä onkin hänen ainutlaatuinen muutoksensa tai jopa selviytyminen läpi yhteiskunnallisen kuohunnan keisarillisen Venäjän virkamiehestä ja sotilaasta suomalaiseksi valokuvaajaksi. Huomionarvoista on myös, että Timiriasev kykeni harjoittamaan tärkeää harrastustaan, eli valokuvausta, läpi vaikeiden aikojen aina kuolemaansa saakka.

4. Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten venäläisestä kenraalikuvernöörin adjutantista tuli suomalainen valokuvaaja kaiken yhteiskunnallisen kuohunnan keskellä. Samoin tutkimus etsi vastauksia seuraaviin kysymyksiin: mitkä tekijät mahdollistivat Timiriasevin yhteiskunnallisen aseman muutoksen? Miten hän päätyi yhdeksi pääkaupunkiamme ahkerimmin valokuvanneeksi henkilöksi? Miten suomalaiset suhtautuivat häneen? Kuinka hän selvisi maailmansodasta ja keisarillisen Venäjän romahduksesta? Olen myös selvittänyt Timiriasevin kiinnostuksen kohteita, elämänvaiheita ja arkea. Tutkimuksen tuloksena valokuvistaan tunnetun, mutta muuten elämänsä yksityiskohdiltaan melko tuntemattoman Ivan Timiriasevin elämästä on saatavissa aiemmin kokoamatonta tietoa.

Timiriasevin voisi sanoa toimineen kahden erilaisen maailman välissä tai mukana niissä molemmissa. Hän oli toisaalta Venäjän keisarikunnan virkamies autonomisessa Suomessa ja lähellä kenraalikuvernööriä – sorron henkilölistymää. Toisaalta hän kuului suomalaisten valokuvaajien joukkoon ja saavutti menestystä tällä saralla. Hänet voisi määritellä yhtä hyvin ja perustellusti sekä pitkän virkauran tehneeksi arvostetuksi kenraalikuvernöörin adjutantiksi, kuin valokuvauksesta ammatin itselleen tehneeksi alun perin harrastelijana aloittaneeksi ammattivalokuvaajaksi.

Timiriasevin aikaan sijoittuu useita vuosisadan alun merkittäviä tapahtumia. Osan hän jopa todisti henkilökohtaisesti. Yksi varmasti Timiriaseville merkittävä tapahtuma oli hänen esimiehensä Nikolai Bobrikovin murha vuonna 1904. Reilu kymmenen vuotta myöhemmin Venäjän vallankumouksen aikaan Timiriasev oli hankalassa tilanteessa, sillä Helsingissä ajoittain jopa jahdattiin keisarin aikaisia upseereita. Samoin sisällissodan aika oli vaarallista hänen asemassaan olevalle henkilölle. Silti, Timiriasev onnistui selviämään läpi vaikeiden aikojen ja jäämään Suomeen, kun tilanne Venäjällä paheni. Kaiken kaikkiaan Timiriasevin virkaura Suomessa kesti 27 vuotta.

Pitkä neljännesvuosisadan mittainen ura usean kenraalikuvernöörin adjutanttina kertoo siitä, että Timiriasev oli ilmeisesti hyvin tehtäviensä tasalla. Hän teki pitkän uran kenraalikuvernöörinkansliassa, jossa vaihtuvuus oli tyypillistä. Hän tuli hyvin toimeen esimiestensä kanssa, joista yhden kanssa hän jopa kävi kalastusmatkalla Pohjois-Suomessa. Arvostuksesta kertoo myös hänen 25-vuotisen adjutantturansa kunniaksi järjestetyt juhlat vuonna 1915. Hyvästä suhteesta ainakin kenraalikuvernööri Mihail Stahovitsiin kertoo kalastusmatkan lisäksi se, että Stahovits ajoi Timiriasevin eläkeasiaa Suomen senaatissa tämän jätettyä eroanomuksensa.

Ivan Timiriasevin kerrotaan olleen sosiaalinen ja hauska henkilö. Hän keräsi itselleen laajahkon sosiaalisen piirin niin venäläisten kanssa työnsä puolesta, kuin suomalaisten kanssa harrastustensa

puolesta. Hän nautti myös Helsingin tarjoamasta viihde-elämästä. Vapaa-aikaansa Timiriasev vietti harrastuksensa, ja myöhemmin työnsä, eli valokuvauksen parissa. Timiriasev toimi valokuvauskerhossa (AFK) ahkerasti. Hänen toimintansa kenraalikuvernöörin adjutanttina lienee rajoittanut jossain määrin valokuvaukseen käytettävissä olevaa aikaa.

Timiriasevin kiinnostuksen kohteista kerhon toiminnassa tärkeimpiä tuntuvat olleen itse valokuvaaminen, sekä kulttuuri, että yhteisö sen ympärillä. Osoituksena tästä Timiriasev osallistui vuosien 1900 ja 1926 välillä yhteensä 155 kerhon kokoukseen. Kerhon toiminnassa mukanaolo tarjosi mahdollisuuden pysyä valokuvaustekniikan ja uusien suuntausten aallonharjalla. Adjutantti toimi vei varmasti aikaa valokuvaukselta. Valokuvaus näyttää kuitenkin olleen Timiriasevin todellinen intohimo. Hän myös vaikutti nauttivan valokuvaukseen liittyvästä sosiaalisesta kanssakäymisestä.

Timiriasev ei tuntunut hakeutuvan sosiaalisissa piireissään johtavaan tai keskeiseen asemaan. Hänen pitkä palvelusaikansa antaa käsityksen asemaansa tyytyvästä adjutantista. Samoin, valokuvauskerhossa Timiriasev keskittyi vähemmän hallinnollisiin seikkoihin ja enemmän valokuvaukseen. Hänen kerrotaan pysytelleen sivussa poliittisista keskusteluista valokuvauskerhossa kuin myös aktiivisesta politiikasta toimiessaan virassaan. Asemaansa tyytyvä virkamies on varmasti ollut esimiestensä suosiossa. Myös se, että hän ei ollut poliittisesti kovinkaan näkyvässä asemassa, on voinut parantaa hänen kuvaansa suomalaisten silmissä.

Pitkä toiminta valokuvauskerhossa kertoo Timiriasevin viihtyneen siellä. Valokuvauskerho ja sitä kautta saadut kontaktit paikallisiin ovat varmasti auttaneet Timiriasevia integroitumaan suomalaiseen yhteiskuntaan siinä määrin, että hän jäi tänne loppuelämäkseen. Toki myös vallanvaihdokset Venäjällä ja suomalainen vaimo saattoivat vähentää hänen halukkuuttaan palata synnyinmaahansa. Kerho saattoi olla hänelle paikka, jossa hän ei ollut venäläinen virkamies vieraassa kaupungissa, vaan valokuvaaja muiden joukossa.

Sotilaat olivat tärkeä kuvauskohde Timiriaseville. Häneltä on säilynyt runsaasti kuvia venäläisistä, punaisista, suojeluskuntalaisista, saksalaisista ja viimein Suomen armeijan sotilaista. Varsinkin hänen kuvansa venäläisistä sotilaista ovat ainutlaatuisia, sillä venäläisenä upseerina hänellä on ollut pääsy paikkoihin ja lupa kuvata kohteita, kuten esimerkiksi sotalaivoja. Näitä kohteita suomalainen valokuvaaja ei välttämättä olisi pystynyt kuvaamaan vapaasti. Toisaalta voisi olettaa, että Timiriasevin syyt sotilasaiheisten kohteiden valokuvaamiseen liittyivät myös hänen omiin mielenkiinnon kohteisiinsa, olihan hän ollut ammattisotilas.

Lisäksi Timiriasevin valokuvat tarjoavat nykypäivänä katsauksen arkielämään 1900-luvun alkupuolen Helsingissä. Timiriasevin valokuvat esittävät usein ihmisiä arkipäiväisissä askareissaan.

Hän on kuvannut sekä aikuisia, että lapsia, eri yhteiskuntaluokista. Kaiken kaikkiaan hänen valokuvansa muodostavat historiallisesti merkittävän kokonaisuuden 1900-luvun alun Helsingistä ennen Suomen itsenäistymistä ja sen jälkeen.

Eläköidyttyään Timiriasev onnistui vielä muuttamaan harrastuksensa työksi, mikä tuki hänen toimeentuloaan eläkkeen lisäksi. Hän myi kuviaan 1910-luvun loppupuolelta lähtien varsinkin Veckans Krönikalle ja Suomen Kuvalehdelle. Myös Helsingin kaupunginmuseo osti häneltä kuvia 1920-luvulla. On jäänyt epäselväksi, olivatko Timiriasevin motiivit kuvien myynnissä taloudellisia vai halusiko hän vain kuviaan julkisesti esille. Todennäköinen vastaus voi olla, että molemmat olivat hänelle tärkeitä syitä. Huomattavaa on myös, että vaikka Timiriasev eroanomuksessaan antoi vahvasti ymmärtää olevansa terveydentilansa vuoksi kyvytön ”yksityiseen toimintaan” ja tarvitsevan jatkuvaa hoitoa, niin silti hän pystyi vielä toimittamaan valokuvia lehdille maksua vastaan usean vuoden ajan. Kuvaajan työ on varmasti kuitenkin ollut vähemmän kuormittavaa kuin virkamiehen.

Timiriasev avioitui suomalaisen Onerva Angervon kanssa vuonna 1918. Edellisenä vuonna Timiriasev oli saanut venäläiselle virkamiehelle poikkeuksellisen eläkkeen Suomessa. Seuraavana vuonna Timiriasev sai Suomen kansalaisuuden. Timiriasevin naimisiinmenon syytä voi spekuloida. Se on kuitenkin tosiasia, että avioliitosta suomalaisen naisen kanssa ei varmasti ole ollut haittaa kansalaisuushakemuksessa. Tietysti, Timiriasevin vanhetessa, elämäkumppani on myös saattanut osoittaa hänen elämänsä muuttumista rauhallisempaan suuntaan. Eläke- ja kansalaisuusasioiden selvittyä ja keisarillisen Venäjän hajottua Timiriasev jäi loppuiäkseen Helsinkiin asumaan. Eläköityminen, eläkkeen saaminen, naimisiinmeno ja kansalaisuuden saaminen tapahtuivat kaikki jälkikäteen katsottuina hyvään tai jopa onnekaaseen aikaan ottaen huomioon varsinkin Venäjän sekasortoiset olot.

Eläköitymisensä jälkeen Timiriasev näytti elävän vaimonsa kanssa melko vaatimattomasti, ainakin verraten sitä Timiriasevin aiempaan asemaan. He muuttivat 1920-luvulla muutamia kertoja ja pyrkivät varsinkin muuttojen yhteydessä pääsemään eroon osasta tavaroitaan. Toisaalta Timiriasev ei vaikuttanut erityisen vaativalta henkilöltä, vaan tuntui tyytyvän oleellisuuksiin. Heidän viimeiseksi jäänyt yhteinen asuntonsa oli silloisella laitakaupungilla Vallilassa. Se oli jaettu Onervan äidin kanssa, joka omisti asunnon. Timiriasevilla ei tiedettävästi ollut lapsia.

67-vuotias Timiriasev kuoli vuonna 1927 syöpään Eiran sairaalassa. Hänelle omistetuissa muistokirjoituksissa hänen kuvaillaan olleen yksi niistä Suomeen komennetuista venäläisistä upseereista, jotka kotiutuivat Suomeen ja pysyivät maalle uskollisina, eivätkä asettuneet sortajien puolelle. Timiriasevin valokuvaustaitoja myös kehuittiin ja hänen kerrottiin saavuttaneen harvinaisen

taidon valokuvauksellaan. Hänen kerrotaan myös olleen yksi vanhimmista AFK:n jäsenistä. Timiriasevin kuvaillaan osoittaneen poikkeuksellista kiinnostusta kerhoa ja valokuvausta kohtaan. Suomen valokuvauspiirit eivät siis olleet vain tärkeitä Timiriaseville, vaan myös hän oli tärkeä valokuvauspiireille.

Timiriasevin valokuvat ovat edelleen usein esillä eri yhteyksissä. Ne tarjoavat mahdollisuuden tutustua 1900-luvun alun Helsinkiin, sen ihmisiin ja arkielämään. Varsinkin kuvat venäläisistä, saksalaisista ja suomalaisista sotilaista ja sotavangeista ovat ainutlaatuisia.

Jatkotutkimuksissa voisi esimerkiksi keskittyä Timiriasevin elämän eri osa-alueisiin. Valokuvia järjestelmällisesti ja mahdollisesti taiteellisen viitekehyksen läpi analysoimalla voisi selvittää lisätietoja Timiriasevin valokuvaukseen liittyen. Kenraalikuvernöörinkanslian arkistoon ja venäläisiin sotilasasiakirjoihin perehtymällä taas voisi tutkia Timiriasevin uraa hallintomaailmassa. Timiriasevin vaiheet ennen Suomea ja päätyminen Helsinkiin ovat myös mielenkiintoisia kysymyksiä.

Lähteet ja kirjallisuus

Arkistolähteet

Helsingin kaupunginarkisto, Helsinki (HKA)

Kaupunginvaltuuston päätökset 1918

Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta vuonna 1921

Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta vuonna 1924

Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta vuonna 1928

Kunnallisverojen kantokirjat 1875–1928

Kuolleiden kortisto 1926

Osoiterekisteri, osa I, 1907–1948

Kansallisarkisto, Helsinki (KA)

Kenraalikuvernöörinkanslian arkisto

Fh:18 Kenraalikuvernöörien ja kanslian virkamiesten henkilöaktit
(1900–1918)

Digiarkisto

Helsingin raastuvanoikeus

Kansalliskirjasto, Helsinki (KK)

Fennica

Spisok tsinov upravlenija Finljandskovo General-Gubernatora /
Списокъ чиновъ управленія Финляндскаго Генераль-Губернатора.
Helsinki: 1913 (kenraalikuvernöörinkanslian matrikkeli)

Spisok tsinov upravlenija Finljandskovo General-Gubernatora /
Списокъ чиновъ управленія Финляндскаго Генераль-Губернатора.
Helsinki: 1915 (kenraalikuvernöörinkanslian matrikkeli)

Suomen Sukuhistoriallinen Yhdistys (SSHY)

Digitaaliarkisto

Helsingin seurakunta

Painetut lähteet

Suomenmaan valtiokalenterit 1890–1908. Helsinki: Aleksanterin yliopisto 1890–1908.

Suomen valtiokalenterit 1909–1916. Helsinki: Aleksanterin yliopisto 1909–1916.

Lehdistö

Kansalliskirjasto, digitaaliset aineistot,

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/etusivu>

Adress- och yrkeskalender för Helsingfors jämte förorter

Adressbok och yrkeskalender för Helsingfors

Allas Krönika

Borgåbladet

Finlands Allmänna Tidning

Finlandskaja Gazeta (Финляндская газéта)

Fotografiskt Allehanda

Helsingin Sanomat

Hufvudstadsbladet

Hämetär

Itä-Suomen Sanomat

Karjala

Kotka Nyheter

Nya Pressen

Oulun Ilmoituslehti

Päivälehti

Suomen Kansa

Suomen Kuvalehti

Suomen Sosiaalidemokraatti

Suomen Wirallinen Lehti

Tammerfors Nyheter

Uusi Suometar

Vapaita sanoja

Veckans Krönika

Wiipuri

Åbo Underrättelser

Valokuvat ja esineet

Helsingin kaupunginmuseo, Helsinki.

Kuva-arkisto.

Esinekokoelma.

Dokumenttielokuvat

Ivan Timiriasev - Muukalainen, joka rakastui Helsinkiin. Ohjaus Douglas Sivén. Douglas Productions 2005.

Tutkimuskirjallisuus

Allt, Anu. *aoy Hauho. 75 vuotta Hauhontien varrelta.* Helsinki: As Oy Hauho 2000.

Carpelan, Bert. ”Kenraalikuvernöörin adjutantti, amatöörivalokuvaaja Ivan Timiriasev.” Teoksessa *Valokuvauksen vuosikirja 1974*, toimittanut Ritva Keski-Korhonen. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museon säätiö 1974.

Carpelan, Bert. ”Kiistanalainen valokuvanäyttely 1907.” Teoksessa *Valokuvauksen vuosikirja 1984*, toimittanut Matti Ristimäki. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museon säätiö 1984.

Cederberg, Axel. ”Vainotuita.” Teoksessa *Valkoisten salainen toiminta Helsingissä punaisena aikana*, toimittanut Thure Svedlin. Jyväskylä: Gummerus 1919.

Dodonov, B. F. toimittanut *Arhiv novejshej istorii Rossii. Tom XIII. (Архив новейшей истории России. Том XIII.)*. Moskova: Rosspen 2019.

Halén, Harry. ”Venäjän vallankumous Helsingissä.” Teoksessa *Helsinki ensimmäisessä maailmansodassa: sotasurmat 1917–1918*, toimittanut Jarmo Nieminen. Helsinki: Gummerus 2015.

Hirn, Sven. *Ateljeesta Luontoon – Valokuvaus ja valokuvaajat Suomessa 1871–1900*. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museon säätiö 1977.

Hoppu, Tuomas. *Vallatkaa Helsinki. Saksan hyökkäys punaiseen pääkaupunkiin 1918*. Helsinki: Gummerus 2013.

Jussila, Osmo. ”Suomen suuriruhtinaskunnan keskushallinnon perusluonne.” Teoksessa *Suomen keskushallinnon historia*, toimittanut Raimo Savolainen. Helsinki: Edita 1996.

Kallio, Veikko ja Nygård, Toivo. ”Rajamaa.” Teoksessa *Suomen historian pikkujättiläinen*, toimittanut Seppo Zetterberg. Helsinki: WSOY 1987.

- Kemppi, Jarkko. ”Helsinki maailmansodassa.” Teoksessa *Helsinki ensimmäisessä maailmansodassa: sotaturmat 1917–1918*, toimittanut Jarmo Nieminen. Helsinki: Gummerus 2015.
- Ketola, Eino. ”Ennen Bobrikovia. Kenraalikuvernöörit Suomen keskushallinnossa 1808–1897.” Teoksessa *Tutkielmia Suomen Suuriruhtinaskunnan keskushallinnon historiasta*, toimittanut Seppo Tiihonen. Helsinki: Hallintohistoriakomitea/ Vapokustannus 1992.
- Klinge, Matti. ”Maailmansota ja sisällissota.” Teoksessa *Helsinki, Itämeren tytär. Lyhyt historia*. Toimittaneet Matti Klinge ja Laura Kolbe. Helsinki: Otava 2007.
- Kolbe, Laura. ”Kaupunki, esikaupunki ja asumisen unelma.” Teoksessa *Helsinki, Itämeren tytär. Lyhyt historia*. Toimittaneet Matti Klinge ja Laura Kolbe. Helsinki: Otava 2007.
- Kolbe, Laura. ”Monikulttuurinen Helsinki.” Teoksessa *Helsinki, Itämeren tytär. Lyhyt historia*. Toimittaneet Matti Klinge ja Laura Kolbe. Helsinki: Otava 2007.
- Krohn, Aarni. *Tsaarin Helsinki. Idyllistä itsenäisyyteen*. Helsinki: Tammi 1967.
- Kulbaka, Nikolai. *Istoriija Dvorjansogo roda Donaurowyh (История дворянского рода Донауровых)*. Moskova: Staraja basmannaja 2013.
- Kuusela, Kari. ”Itämeren divisioona hyökkää Helsinkiin.” Teoksessa *Helsinki ensimmäisessä maailmansodassa: sotaturmat 1917–1918*, toimittanut Jarmo Nieminen. Helsinki: Gummerus 2015.
- Könönen, Elsa. *Hengen miekka - auttava käsi: Pelastusarmeijan vaiheet Suomessa*. Helsinki: WSOY 1964.
- Lampinen, Marja-Liisa. ”Venäläisyys Helsingissä.” Teoksessa *Venäläisyys Helsingissä 1809–1917*, toimittanut Marja-Liisa Lampinen. Helsinki: Helsingin kaupunginmuseo 1984.
- Leskelä-Kärki, Maarit. ”Samastumisia ja etäännyksiä Elämäkerta historiantutkimuksen kysymyksenä.” Teoksessa *Tulkinnan polkuja. Kulttuurihistorian tutkimusmenetelmiä*, toimittaneet Asko Nivala ja Rami Mähkä. Turku: Turun yliopisto 2013.
- Nordfors, Kurt. ”Från stativkamera till miniatyrfärgfilm.” Teoksessa *Femtio År Amatörfotografi*, toimittanut Walter Jakobsson. Helsinki: Amatörfotografklubben 1939.
- Ollila, Anne. ”Kuohunnaa kaupungissa – valokuvia 1900-luvun alun Helsingistä.” Teoksessa *Historiallinen aikakauskirja 113*, toimittanut Marko Lamberg. Helsinki: Suomen historiallinen seura 2015.
- Pakarinen, Riitta. ”Ioan Timiriasew.” Teoksessa *Venäläisyys Helsingissä 1809–1917*, toimittanut Marja-Liisa Lampinen. Helsinki: Helsingin kaupunginmuseo 1984.
- Polvinen, Tuomo. *Venäjän vallankumous ja Suomi*. Helsinki: WSOY 1987.
- Polvinen, Tuomo. *Valtakunta ja rajamaa. N.I.Bobrikov Suomen kenraalikuvernöörinä 1898–1904*. Helsinki: WSOY 1984.
- Possing, Birgitte. ”Elämä Pelissä, Biografian historia ja vastuu.” Teoksessa: *Historiallinen elämä. Biografia ja historiantutkimus*, toimittaneet Heini Hakosalo, Seija Jalagin, Marianne Junila ja Heidi Kurvinen. Helsinki: SKS 2014.

Räsänen, Matti. ”Idän ja lännen rajalla.” Teoksessa *Venäläisyys Helsingissä 1809–1917*, toimittanut Marja-Liisa Lampinen. Helsinki: Helsingin kaupunginmuseo 1984.

Sinisalo, Hannu ja Tähtinen, Ritva. *Suomen valokuvaajat 1842–1920*. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museon säätiö 1996.

Sjöblom, Marko. ”Venäläinen keskusvirasto Suomessa.” Teoksessa *Virkaan virassa viratta*, toimittanut Seppo Tiihonen. Helsinki: Hallintohistoriakomitea 1993.

Ståhlberg, Sabira. *K.E. Ståhlberg. Fotograf, filmskapare och entreprenör*. Helsinki: SLS 2013.

Tillander-Godenhjelm, Ulla. *The Russian imperial award system 1894-1917*. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys 2005.

Vihavainen, Timo. ”Venäjän kahdet kasvot.” Teoksessa *Venäjä-kuva suomalaisen identiteetin rakennuskivenä*, toimittanut Timo Vihavainen. Helsinki: Edita 2004.

Zetterberg, Seppo. ”Venäjästä Neuvostoliitoksi.” Teoksessa *Venäjän historia*, toimittanut Heikki Kirkinen. Helsinki: Otava 2000.

Åström, Sven-Erik. ”Kaupunkiyhteiskunta murrosvaiheessa.” Teoksessa *Helsingin kaupungin historia IV osa, jälkimmäinen nide*, toimittanut Ragnar Rosen. Helsinki: Helsingin kaupunki 1956.

Verkkoaineisto

Amatörfotografklubben i Helsingfors, *Gamla protokoll 1900–1909*.
<https://www.afk.fi/arkivet/protokoll-1900-1909/> (viitattu 28.1.2021).

Amatörfotografklubben i Helsingfors, *Gamla protokoll 1910–1919*.
<https://www.afk.fi/arkivet/protokoll-1910-1919/> (viitattu 19.2.2021).

Amatörfotografklubben i Helsingfors, *Gamla protokoll 1920–1939*.
<https://www.afk.fi/arkivet/protokoll-1920-1939/> (viitattu 29.2.2021).

Carpelan, Bert. *Historiaa*. 1989. <https://www.afk.fi/arkivet/historiaa/> (viitattu 29.3.2021).

Geni.com – Ivan Timiriasev. <https://www.geni.com/people/Ivan-Timiriasev/6000000094770269831> (viitattu 30.7.2021).

Helsingin kaupunginmuseon finna-tiedot. <https://hkm.finna.fi/> (viitattu 11.5.2021).

Luntinen, Pertti. ”Venäjän sotaväki Suomessa 1856–1917.” *Historiakone-verkojulkaisu*.
<https://agricolaverkko.fi/vintti/julkaisut/historiakone/dokumentti.php?id=363> (viitattu 20.3.2021).

Otava. *Otava-konsernin historiaa*. <https://otavakonserni.fi/historia/> (viitattu 24.3.2021).

Tilastokeskus, rahanarvonmuunnin. <https://www.stat.fi/tup/laskurit/rahanarvonmuunnin.html> (viitattu 19.3.2020).

Valokuvataiteenmuseo – *Kuka kuvasi?* <http://kukakuvasi.valokuvataiteenmuseo.fi/tietuekortti/valokuvaaja/174> ja <http://kukakuvasi.valokuvataiteenmuseo.fi/tietuekortti/valokuvaaja/756> (viitattu 29.3.2021).

Vuorenmaa, Tuomo-Juhani. ”Nyblin, Daniel.” Teoksessa *Kansallisbiografia-verkkojulkaisu*. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997. URN:NBN:fi-fe20051410 (viitattu 11.2.2020).

Venäläinen sukutaulu (Российский Родословный Фонд). <http://www.rgfond.ru/rod/12261> (viitattu 9.8.2021).

Muut

Hauhontie 8 asukkaan sähköposti 24.3.2021.

Hauhontie 8 osakasluettelo. 30.3.2021.

Helsingin kaupunginmuseo, Helsinki. Esinekokoelma.

Myrén, Tuomas. (HKM) Sähköposti. 4.10.2019.

Ståhlberg, Sabira. Sähköposti. 27.2.2020.